

КЫРГЫЗ БАНКЫ

2023-жылдын III чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет

**Бишкек
2023-жылдын ноябрь айы**

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдөгү жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизделген акча-кредит саясаты боюнча Улуттук банктын чечимдери жөнүндө коомчулукка маалымат берүү ушул отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасындагы акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоого алуу **акча-кредит саясатынын максаты** болуп саналат.

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана натыйжалуулугун арттыруу максатында, 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатынын жаңы негизине өткөн, ага ылайык Улуттук банктын эсептик чени акча рыногундагы каражаттар наркынын көрсөткүчү болуп саналат. Акча-кредит саясатынын операциялык багыты катары акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери эсептелет. Жаңы негизге өтүү максаты катары банктар аралык кредиттик ресурстар рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишинин таасирин күчөтүү саналат.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен жүргүзүлөт. Акча-кредит саясаты Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүшү боюнча макулдашылган жана экономикалык жактан негизделген болжолдоолордун натыйжасында алынган, кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерге каралган инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калкка маалымат берүү жана тиешелүү инфляциялык күтүүлөрдү калыптандыруу максатында, Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясаты маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү маселеси боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2023-жылдын III чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын 2023-жылдын 27-ноябрындагы № 2023-П-07/73-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө	5
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү.....	5
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	9
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	12
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш	12
2.2. Тышкы сектор	14
3-глава. Акча-кредит саясаты	17
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу	17
3.2. Финансы рыногунун инструменттери	21
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы.....	26
4-глава. Инфляция динамикасы	28
4.1. Керектөө баа индекси.....	28
4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу	29
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	32
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө болжолдоолор	32
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	34
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	38
2-тиркеме. Глоссарий.....	39
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси.....	41

Резюме

Отчеттук чейрек ичинде дүйнөлүк экономика өзгөрүлмө жана жай арымда өсүшкө ээ болгондугу белгиленген. Көпчүлүк өлкөлөрдө пайыздык чендер жогору деңгээлде сакталып турган, бул кредиттөө көлөмүн төмөндөтүү менен инфляциялык процесстерди чектеген. Ишкердик жигердүүлүгүнүн бир аз калыбына келиши АКШда, Кытайда жана рыногу түптөлүп келе жаткан айрым өлкөлөрдө белгиленген. ЕАЭБ өлкөлөрүндө да ИДӨнүн алгылыктуу өсүш динамикасы байкалган. Глобалдуу инфляция басаңдаган, бирок анда энергия продукцияларына жана азык-түлүккө баалардын өзгөрүп турушу эске алынбаган базалык инфляция дале жогору мааниде сакталып турган.

“Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда, Кыргыз Республикасынын экономикасынын өсүшүнө кызмат көрсөтүүлөр жана өнөр жай сектору дале олуттуу салымын кошкон. Айкын эмгек акынын өсүшү жана керектөө кредиттеринин түрүнүн артышы ички суроо-талапка колдоо көрсөткөн. 2023-жылдын тогуз айынын жыйынтыгы боюнча реалдуу ИДӨ өткөн жылдын ушул мезгилине салыштырганда 4,2 пайызга, “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларын кошпогондо – 5,9 пайызга жогорулаган.

2023-жылдын III чейрегинде соода балансы экспорттун олуттуу өсүшүнүн жана Кыргыз Республикасына импорттук берүүлөрдүн бир аз көбөйүшүнүн таасири астында түптөлгөн. Натыйжада өлкөнүн соода балансынын тартыштыгы 2022-жылдын III чейрегиндеги көрсөткүчкө салыштырганда 4,8 пайызга төмөндөп, 2 257,6 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Тышкы соода жүгүртүү көлөмү 18,2 пайызга жогорулап, 3,8 млрд АКШ долларын түзгөн.

Жылдык инфляция көрсөткүчүнүн басаңдоо арымы сакталып турган, бул монетардык саясат чараларын көрүүнүн натыйжасында шартталган. Тышкы чөйрөдө белгисиздик жана геосаясий тобокелдиктер сакталып турган, алар мурдагыдай эле, инфляцияны жогорулатуу мүмкүндүгү тобокелдиктерине ээ. Өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата баалардын өсүшү 2023-жылдын III чейрегинде II чейректеги 10,8 пайыздан 9,8 пайызга чейин төмөндөгөн.

Инфляцияга түрткү берген тобокелдиктер сакталып тургандыгына карабастан акча-кредит саясаты инфляциянын монетардык факторун чектөөгө багытталган. Банк системасында үстөк резервдердин жогору көлөмү сакталып тургандыктан Улуттук банк арылтуу операцияларын жигердүү ишке ашырган. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери 2023-жылдын III чейрегинин жыйынтыгы боюнча өткөн мезгилдеги көрсөткүчкө караганда жогорулап, Улуттук банктын пайыздык чек чегинде түптөлгөн.

Ички валюта рыногу алмашуу курсунун бир аз өзгөрүлмөлүүлүгү шарттарында да иштеп турган. 2023-жылдын июль айынан сентябрь айына чейин ички валюта рыногунда чет өлкө валютасына суроо-талап аны сунуштоо көлөмүнөн да жогору болгондугу байкалган. Мындай шарттарда Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында отчеттук чейрек ичинде 127,1 млн АКШ доллары суммасына чет өлкө валютасын накталай эмес түрдө сатуу боюнча валюталык интервенцияларды жүргүзгөн.

Коммерциялык банктар кредиттөөнү жана депозит базасын көбөйтүүнү уланткан. Депозиттердин көбөйүшү улуттук жана чет өлкө валюталарында мөөнөтсүз депозиттердин тез арымда өсүшү менен камсыздалган. Өз кезегинде, кредит портфелинин өсүшү негизинен улуттук валютадагы керектөө кредиттеринин жогорулоосу менен шартталган.

1-глава. Тышкы чөйрө

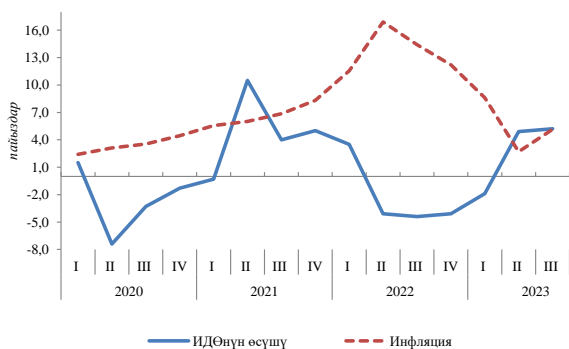
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Отчеттук чейрек ичинде дүйнөлүк экономиканын өнүгүшү бирдей эмес деңгээлде катталган. Пайыздык чендер жогору деңгээлде сакталып турган, бул кредиттөөгө ооздуктоочу таасирин тийгизген. Ишкердик жигердүүлүгүнүн бир аз калыбына келиши АКШда, Кытайда жана рыногу түптөлүп келе жаткан айрым өлкөлөрдө белгиленген. ЕАЭБ өлкөлөрүндө ИДӨнүн алгылыктуу өсүш динамикасы байкалган.

Глобалдуу инфляциянын басандоо тенденциясы уланган, бирок базалык инфляция¹ дале жогору маанилерде сакталып турган.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА, Росстат

керектөө суроо-талабынын жогору деңгээли сакталып турган. 2023-жылдын III чейрегинин жыйынтыгы боюнча калктын айкын акчалай кирешелери 4,9 пайызга өскөн.

Россия акча-кредит саясатын катуулатышы инфляцияга түрткү берген факторлордун жогору болушу жана өндүрүш көлөмүнөн суроо-талап көлөмүнүн артышы менен шартталган. 2023-жылдын III чейрегинин жыйынтыгы боюнча инфляция 2022-жылдагы ушул эле мезгилге салыштырганда 5,2 пайызды түзгөн (14,4 пайыз). 2023-жылдын январь-сентябрь айлары ичинде төмөнкү топтор боюнча баалардын өсүш арымы тездегендиги белгиленген: азык-түлүк товарларына – 3,5 пайызга, азык-түлүк эмес товарларга – 4,4 пайызга жана кызмат көрсөтүүлөргө – 6,4 пайызга. Инфляцияга түрткү берген тобокелдиктер эмгек акыларды көбөйтүүдөн улам, кредиттөө көлөмүнүн өсүшүнүн жана импорттун өсүшү шартында орус рублинин курсунун кыйла төмөндөшүнүн натыйжасында ички суроо-талаптын өсүшүнөн улам шартталган.

Казакстан

III чейректе Казакстан экономикасында алгылыктуу өсүш динамикасы сакталып турган. 2023-жылдын январь-сентябрь айларында Казакстандын реалдуу ИДӨсүнүн өсүшү 4,7 пайызды түзгөн, ал эми өтүп жаткан жылдын I жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 5,0 пайыз чегинде белгиленген эле. Бир аз

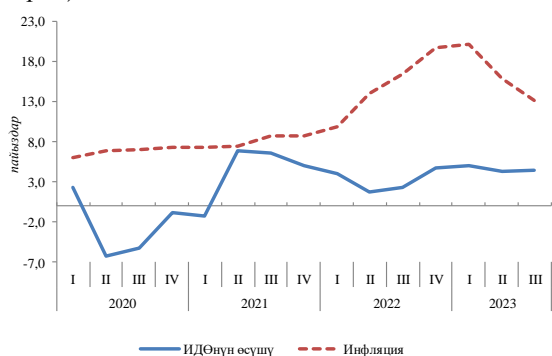
¹ Энергия продукцияларына жана азык-түлүккө баалардын өзгөрүп туруусу эске алынган эмес.

басаңдагандыгына карабастан, экономиканын өсүш арымы 2013-жылдан бери жогору деңгээлде сакталып турат. Экономикалык өсүш мурдагыдай эле, буга чейинки чейректегидей эле, курулуш (+12,6 пайыз) жана соода (+10,0 пайыз) тармактарынын эсебинен камсыздалган. Мында өнөр жай өндүрүшүнүн өсүш арымы кыйла жогорулап жаткандыгы белгиленген, ал өтүп жаткан жылдын II жана I чейректеринин жыйынтыгы боюнча тиешелүүлүгүнө жараша 3,8 пайыз жана 2,8 пайыз чегинде белгиленип, январь-сентябрь айларынын жыйынтыгы боюнча 4,4 пайызга чейин жогорулаган.

Казакстандын ИДӨсүнүн өсүшүн ооздуктоочу фактор катары алгылыксыз аба-ырайы шарттарынан улам айыл чарба секторунун физикалык көлөмү индексинин 9,9 пайызга кыскарышы саналган.

2022-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда айлык эмгек акынын орточо мааниси 16,9 пайызга жогорулаган, ал эми реалдуу эмгек акы индекси 3,5 пайызга өскөн. Орточо айлык эмгек акынын кыйла өсүшү маалымат жана байланыш, финансы жана камсыздандыруу, искусство, оюн-зоок жана эс алуу тармактарында белгиленген.

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

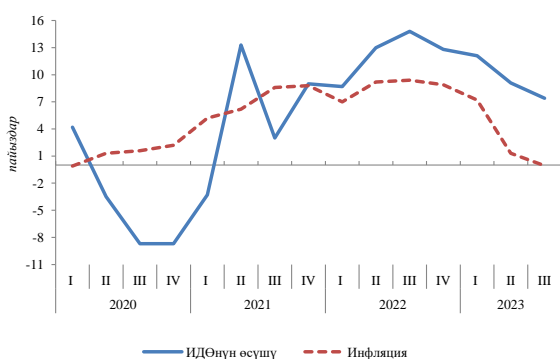

Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

базасынын бара-бара азайышы инфляциянын төмөндөшү менен шартталган. Глобалдуу инфляциялык басымдын төмөндөшү жана ички өндүрүштүк сарптоолордун азайышы да мындай басаңдоого шарт түзгөн. Бирок ар айлык жана базалык инфляция жогору деңгээлде сакталып турган, бул туруктуу ички суроо-талапты жана жогору инфляциялык күтүүлөрдү чагылдырган.

Армения

1.1.3-график. Арменияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Армения Улуттук статистика кызматы, «Блумберг» МА, Армения Республикасынын Борбордук банкы

Жылдык инфляция көрсөткүчү 2023-жылдын сентябрында 11,8 пайызга чейин төмөндөгөн.

Отчеттук мезгил аралыгында азык-түлүк товарларына баалар 11,4 пайызга, азык-түлүктөн башка товарларга баалар – 12,1 пайызга, акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө – 11,9 пайызга өскөн. Инфляциянын жылдык деңгээлине олуттуу салымды тамак-аш продуктылары жана алкогольсүз суусундуктар (+4,5 п.п.), турак жай кызмат көрсөтүүлөрү (+1,6 п.п.) жана кийим кече менен бут кийим (+1,2 п.п.) кошкон.

Бир аз катуулатылган акча-кредит саясаты жана өткөн жылдын жогору

жогору инфляциянын төмөндөшү менен шартталган. Глобалдуу инфляциялык басымдын төмөндөшү жана ички өндүрүштүк сарптоолордун азайышы да мындай басаңдоого шарт түзгөн. Бирок ар айлык жана базалык инфляция жогору деңгээлде сакталып турган, бул туруктуу ички суроо-талапты жана жогору инфляциялык күтүүлөрдү чагылдырган.

Арменияда экономикалык жигердүүлүк 2023-жылдын январь-сентябрь айлары ичинде бир аз басаңдаган, ал эми ИДӨнүн өсүшү 7,4 пайызды түзгөн.

Өлкөнүн экономикалык жигердүүлүгү олуттуу көлөмдөгү акчалай түшүүлөр жана ипотекалык кредиттөө деңгээлинин өсүшү шартында курулуш секторунун туруктуу өсүшү (+17,2 пайыз) менен камсыздалган.

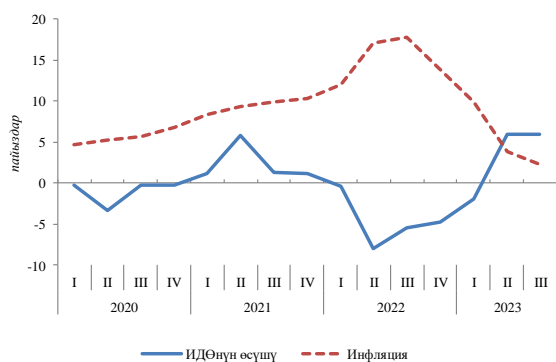
Өнөр жай секторунда жана кызмат көрсөтүүлөр секторунда өндүрүш көлөмү басаңдагандыгы байкалган.

Сентябрь айынын жыйынтыгы боюнча жылдык инфляция Арменияда 0,1 пайызды түзгөн, мында 2023-

жылдын июнь айынан август айына чейин дефляция катталган. Отчеттук мезгилдин акырына карата инфляциянын бир аз тездеши азык-түлүк товарларына баалардын өтүп жаткан жылдын август айында (-)4,0 пайыздан сентябрь айында (-)3,1 пайызга чейин төмөндөө арымы басаңдагандыгына байланыштуу болгон. Инфляциянын өсүшүн ооздуктаган негизги факторлор катары армян драмынын бекемделиши, тышкы баа басымынын начарлашы жана катуулатылган акча-кредиттик шарттар белгиленген.

Белоруссия

1.1.4-график. Белоруссияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

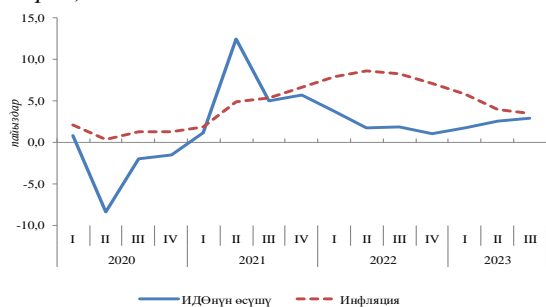
Булагы: Беларусь Республикасынын Улуттук статистика комитети

керектөө суроо-талабы айкын эмгек акынын (2023-жылдын III чейрегинде – 15,3 пайызга, ага чейинки чейректе – 13,1 пайызга), ошондой эле төмөн пайыздык чендердин алкагында керектөө максаттарында кредиттөөнүн (22,1 пайызга, ага чейинки чейректе – 5,4 пайызга) жогору өсүш арымы менен камсыздалган.

2023-жылдын III чейрегинин жыйынтыгы боюнча инфляция жылдык мааниде 2,3 пайызга төмөндөгөн. Жылдык инфляциянын анча жогору эмес арымы белорус рублинин орус рублине карата бекемделишинин таасири астында түптөлгөн, бул Россия Федерациясында баалардын өсүшүнөн улам ички керектөө рыногу үчүн инфляцияга түрткү берген таасирлерди жөнгө салууга шарт түзгөн. Натыйжада жылдык базалык инфляция отчеттук чейрек ичинде июнь айындагы 2,0 пайыздан сентябрь айында (-)0,2 пайызга чейин төмөндөгөн.

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: АКШнын Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, «Блумберг» МА

Белоруссияда 2023-жылдын III чейрегинде экономикалык жигердүүлүк II чейрекке салыштырганда бир аз гана өзгөргөн. Жылдык инфляция баалардын жөнгө салуу системасынын алкагында туруктуу арымда басаңдаган.

Өтүп жаткан жылдын III чейрегинде Белоруссиянын реалдуу ИДӨсүнүн өсүшү 6,0 пайызды түзгөн. Калыбына келип жаткан керектөө жигердүүлүгүнүн таасири астында калыптанган ички суроо-талап өсүшкө түрткү берген негизги фактор катары катталган. Отчеттук чейрек ичинде

2023-жылдын III чейрегинде АКШда экономикалык жигердүүлүктүн өсүшү катталган. АКШнын реалдуу ИДӨсү отчеттук мезгил ичинде жеке жана мамлекеттик керектөө чыгашаларынын, дүң жана жеке инвестициялардын өсүшүнүн эсебинен

2022-жылдын ушул мезгилине салыштырганда (+1,7 пайыз) 2,9 пайызга¹ өскөн.

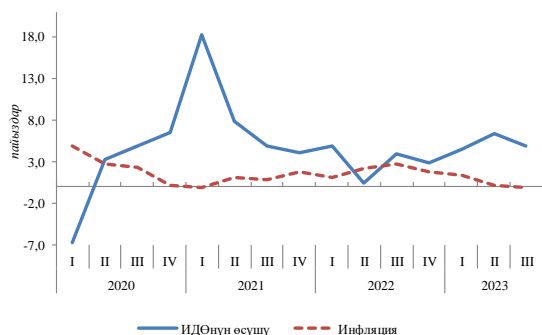
АКШнын өндүрүштүк секторунда ишкердик жигердүүлүгүнүн индекси (ISM Manufacturing²) 2023-жылдын июнь айындагы 46,0 пункттан сентябрь айында 49,0 пунктка чейин жогорулап, 10 айлык мезгил аралыгында эң эле жогору чекке жеткен. АКШнын кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүндө ишкердик жигердүүлүгүнүн индекси (ISM Non-Manufacturing) 2023-жылдын июнь айындагы 53,9 пункттан сентябрь айында 53,6 пунктка чейин бир аз төмөндөгөн.

Бүтүндөй өлкө боюнча эмгек рыногунда курч абал басандоосун уланткан. 2023-жылдын сентябрь айына карата жумушсуздук деңгээли 3,8 пайыз чегинде белгиленген.

Кароого алынган мезгил ичинде АКШда инфляция өткөн жылдын тиешелүү мезгилиндеги төмөн базанын алкагында бир аз күч алган, мында баалардын өсүшү 40 жыл ичинде катталган эң эле жогору өсүш арымынан кийин басандай баштаган (эң эле жогору көрсөткүч 2022-жылдын июнь айында 9,1 пайыз чегинде катталган). Алсак, жылдык инфляция 2023-жылдын сентябрь айында 3,7 пайызга жеткен (2023-жылдын июнь айында – 3,0 пайыз). Инфляциянын өсүшү негизинен транспорттук кызмат көрсөтүүлөргө (+9,1 пайыз) жана энергетика товарларына (+2,2 пайыз) баалардын өсүшү менен шартталган. Мында тамак-аш продуктарына жана энергия продукцияларына бааларды эске албаганда, керектөө баалары (Core CPI индекси) жылдык мааниде 4,1 пайызга жогорулаган.

Кытай

1.1.6-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» МА

куруу 20 пайыздан жогору көлөмгө азайган.

Узак убакыт бою экономикалык өсүшкө негизги таасирин тийгизген тышкы соода мурдагыдай эле төмөндөдө. Экспорт сыяктуу эле, импорт да сентябрь айында жылдык мааниде 6,2 пайызга төмөндөө динамикасына ээ болгон.

Кытайда инфляция деңгээли 2023-жылдын сентябрь айында нөлдүк мааниге кайтып келген, III чейректе 0,1 пайыз чегинде дефляция байкалган, бул азык-түлүк товарларына баалардын 2,2 пайызга төмөндөшү менен шартталган. Бирок инфляция кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүндө (июль – сентябрь айларында +1,3 пайыз) тездеген, атап

¹ АКШнын экономикалык анализ бюросунун алдын ала маалыматы боюнча.

² Сунуштарды башкаруу институтунун (ISM) маалыматы. 50 пункттан жогору индекс мааниси ишкердик жигердүүлүгү күч алгандыгын, төмөн болсо – ал басаңдагандыгын билдирет. Өндүрүштүк индекс (ISM Manufacturing) – бул 300дөн жогору өндүрүштүк фирмаларда сатып алуулар боюнча менеджерлерди сурамжылоого негизделген АКШнын экономикалык жигердүүлүгүнүн ар айлык индикатору. ISM Non-Manufacturing индекси ага АКШнын ИДӨсүнүн 90 пайызга жакыны жана өлкөнүн иштеп жаткан жарандарынын 80 пайызга жакыны туура келген кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүнүн 62 сегменттен турган компаниялардын маалыматынын негизинде эсептелет.

айтканда туристтик сектордо отчеттук мезгил ичинде баалардын өсүшү 13,4 пайызды түзгөн.

1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

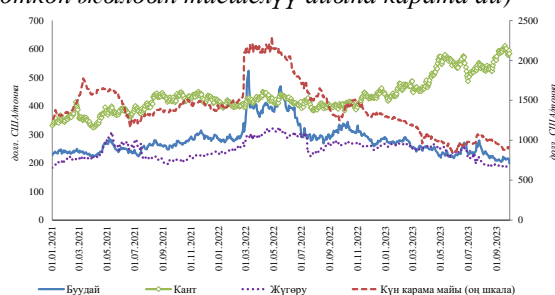
Отчеттук мезгил ичинде дүйнөлүк азык-түлүк рыногунда баалардын төмөндөө тенденциясы сакталып турган, ошол эле учурда дүйнөнүн көпчүлүк өлкөлөрүндө ички баалар өткөн жылдагы деңгээлден жогору сакталып турган. Баалардын төмөндөшүнүн негизги факторлору катары өлкөлөрдө макроэкономикалык жагдайдын начарлашы, геосаясий чыр-чатактар, ошондой эле улуттук валюталардын АКШ долларына жана еврого карата курстардын өзгөрүлүп турушу саналган.

ОПЕК+ өлкөлөрүндө өндүрүү көлөмүн кыскартуу сакталып тургандыктан дүйнөлүк мунай рыногунда баалардын алгылыктуу динамикасы байкалган. Геосаясий тобокелдиктер жана дүйнөлүк алтын рыногунда белгиленген жогору инфляция шарттарда отчеттук мезгил ичинде алтынга суроо-талап акыркы беш жыл ичиндеги орточо көрсөткүчтөн ашкан.

Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

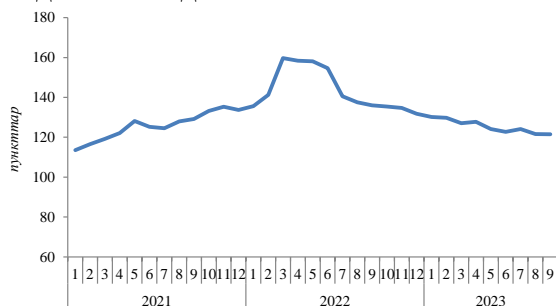
III чейректе негизги азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баалардын төмөндөшү сакталып турган. Азык-түлүккө дүйнөлүк бааларды төмөндөткөн факторлор катары дүйнө жүзү боюнча сунуштоо көлөмүнүн олуттуу болушу жана импорттук суроо-талаптын төмөн болушу саналган.

Отчеттук мезгил ичинде буудайга жана өсүмдүк майларына дүйнөлүк баалар ар тараптуу динамикада катталган, бирок

жалпы алганда баалар төмөндөгөн. Отчеттук мезгилдин башталышында баалардын өсүшү Россия Карадениз буудай демилгесинен чыгуу чечимин кабыл алуунун натыйжасында экспорттук берүүлөр боюнча белгисиздик жагдайы менен шартталган. Андан кийин август жана сентябрь айларында буудайга дүйнөлүк котировкалар төмөндөй баштаган, буга негизги экспорттерлор тарабынан сунуштоо көлөмүнүн өсүшү жана Россия Федерациясында буудай даны запасынын олуттуулугу өз таасирин тийгизген. Ушундай эле тенденция өсүмдүк майлары рыногунда байкалган, ал дүйнөлүк рыноктордо импорттук суроо-талап көлөмүнүн азайышынан, үрөн түшүмүнүн жогору болушунан жана экспорттук сунуштар көлөмүнүн олуттуулугунан улам келип чыккан.

Кантка баанын өсүшүнө 2023-2024-жылдарда экспорттук сунуштардын кыскарышы мүмкүндүгүнө байланыштуу тынчсыздануулар өз таасирин тийгизген. Мындай тенденция негизги өндүрүүчү өлкөлөрдө кант өндүрүү боюнча болжолдоолордун төмөндөшү менен түшүндүрүлөт, бул, эксперттердин болжоосу боюнча Эль-Ниньо жаратылыш кубулушунан улам климаттык шарттарга кыйла таасирин тийгизип, мунун натыйжасында түшүм азаят.

1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

Кароого алынган чейрек ичинде дан эгиндерине, сүт азыктарына жана этке дүйнөлүк котировкалар төмөндөгөндүгүнө байланыштуу ФАО¹ индексинин төмөндөшү уланган. ФАО индексинин төмөндөшүнүн күч алышын ооздуктаган фактор катары кантка баалардын кыйла өсүшү саналган.

2023-жылдын III чейрегинде ФАО азык-түлүк баалары индексинин орточо мааниси 2023-жылдын II чейрегине салыштырганда 1,9 пайызга төмөн

түптөлүп, 124,4 пунктуу түзгөн, 2022-жылдын ушул эле чейрегине салыштырганда бул көрсөткүч 11,3 пайызга төмөндөгөн.

Кыргыз Республикасында инфляцияга дүйнөлүк азык-түлүк рынокторундагы баалар өз таасирин тийгизген, алар көп эле учурда КБИ динамикасынын түптөлүшүндө негизги ролду ойногон. Бул азык-түлүк товарлары керектөө куржунунун жарымына жакынын ээлейт, алардын олуттуу бөлүгү импорттолуп, инфляция деңгээлине кыйла салымын кошот.

Энергия продукциялар рыногу

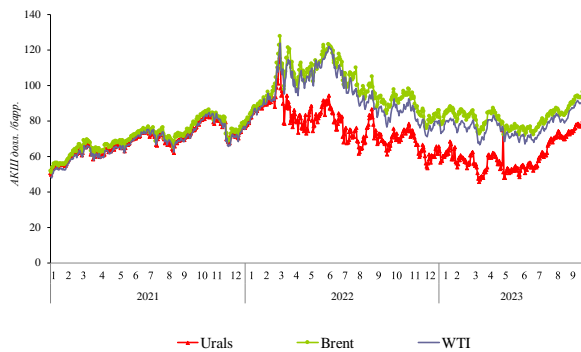
2023-жылдын III чейрегинде ОПЕК өлкөлөрүндө өндүрүү көлөмүн кыскартуу сакталып тургандыктан жана Кытайда, Индияда жана Бразилияда суроо-талап жогорулагандыктан мунайга баа котирокалары туруктуу арымда өскөндүгү белгиленген.

Brent маркасындагы мунайга орточо баа 2023-жылдын III чейрегинде өткөн чейрекке салыштырганда 10,6 пайызга өсүп, баррелине 85,9 АКШ долларын түзгөн (өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда орточо баа 12,1 пайызга төмөндөгөн). Urals маркасындагы россия мунайы Brent маркасына карата баррелине 10-20 АКШ доллары дисконт менен сатылган.

2023-жылдын 4-октябрында ОПЕК+ өлкөлөрүнүн отурумунун жыйынтыгы боюнча ОПЕК+ уюмуна кирбеген өлкөлөр тарабынан ОПЕК+ курамына кирбеген өлкөлөрдөн мунай берүүлөр күнүнө 1,9 миллион баррелге көбөйүп, рекордук көрсөткүчкө 50,5 миллион баррелге жеткен үчүн мунайды өндүрүүнү суткасына 2,0 миллион баррелге кыскартууну сактап калуу жана андан ары эмки жылдан баштап дагы 1,4 миллион баррелге кыскартуу чечими кабыл алынган. Ошого карабастан отчеттук чейрек ичинде АКШда жана Европада мунайга жана дизель отунуна суроо-талап төмөндөгөндүгү байкалган, бул ошол региондордо бир аз экономикалык өсүш катталгандыгына байланыштуу болушу мүмкүн.

¹ ФАО азык-түлүк бааларынын индекси – негизги беш азык-түлүк товардык топторго (эт, сүт азыктары, дан эгиндери, өсүмдүк майлар жана кант) эл аралык баа динамикасына көз салып турган, орточо алынган көрсөткүч.

1.2.3-график. Мунайга баанын динамикасы (АКШ долларында)

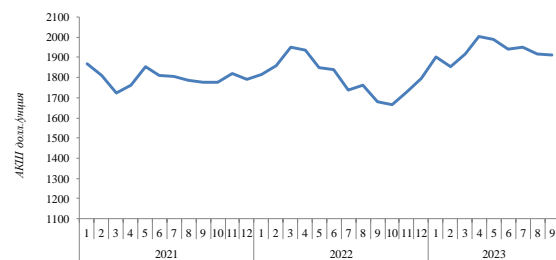
Мунайга дүйнөлүк баалар КММ өндүрүүчү өлкөлөрдө экспорттук баалардын түптөлүшүнө олуттуу таасирин тийгизет жана көп эле учурда Кыргыз Республикасы андан КММнын жалпы көлөмүнүн 95 пайызга жакынын импорттогон Россиянын мунай иштетүүчү заводдорунда баалардын түптөлүшүндө чечүүчү ролду ойнойт.

Күйүүчү-майлоочу материалдарга баалар 2023-жылдын III чейрегинде Кыргызстанда өткөн жылдагы база жогору болгондуктан төмөндөгөн. Отчеттук мезгил аралыгында

Кыргызстанда КММ рыногунда 3,3 пайыз чегинде дефляция байкалган (2022-жылдын III чейрегине карата 2023-жылдын III чейреги): бензинге баалар 2,7 пайызга, дизель отуна баалар 6,2 пайызга төмөндөгөн).

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баа динамикасы

Булагы: «Блумберг» МА

2023-жылдын III чейрегинде алтынга суроо-талап акыркы беш жыл ичинде орточо көрсөткүчтөн ашкан. Дүйнөлүк рынокто алтынга баа трой унциясы үчүн 1 849-1 979 АКШ доллары диапазонунда өзгөрүп турган.

Алтынга суроо-талап (биржадан тышкаркы рынокту эске албаганда) III чейректе беш жыл ичинде катталган орточо деңгээлден 8,0 пайызга жогору,

бирок өткөн жылга караганда 6,0 пайызга төмөн калыптанып, 1147 т түзгөн. Мында, биржадан тышкаркы рынокту эске алуу менен жалпы суроо-талап өткөн жылга салыштырганда 6,0 пайызга өсүп, 1 267 т. түзгөн.

Борбордук банктар алтынды мурдагыдай эле өсүш арымда сатып алышкан. Мында, борбордук банктардын 2023-жылдын башталышынан тартып суроо-талабы 2022-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 14,0 пайызга жогору калыптанып, рекордук 800 т. түзгөн.

Зер буюмдарына суроо-талап алтынга баалардын жогору болушунун алкагында бир аз төмөндөгөн, ал эми инвестициялык жигердүүлүк ар башка мааниде белгиленген.

Дүйнөлүк рынокто алтынга баа отчеттук мезгилде орточо алганда трой унциясы үчүн 1 926,8 АКШ доллары деңгээлинде түптөлгөн, бул 2022-жылдын ушул эле мезгилиндеги көрсөткүчтөн 11,5 пайызга жогору. Ошондой эле, 2023-жылдын сентябрь айынын акырына алтынга баа жыл башынан тартып 1,3 пайызга өсүп, 1 848,6 АКШ долларын түзгөн. Отчеттук мезгилдин акырына карата АКШнын ФРСсы 2024-2025-жылдарга негизги чен боюнча болжолдоолорду жогорулаткандыктан активдин баасы бир аз төмөндөгөн.

Геосаясий тобокелдиктер сакталып тургандыктан эл аралык рынокто суроо-талап алтынга таасирин тийгизип, алтынга баалардын төмөндөөсүн чектей тургандыгы күтүлүүдө. Алтын боюнча дүйнөлүк кеңештин маалыматы боюнча азыркы учурда баалуу металлды керектөө акыркы 55 жыл ичиндеги суроо-талаптан ашкан. Мында алтынга дүйнөлүк баа динамикасына глобалдуу инфляция жана АКШнын ФРСсынын акча-кредит саясаты таасирин тийгизүүдө.

2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

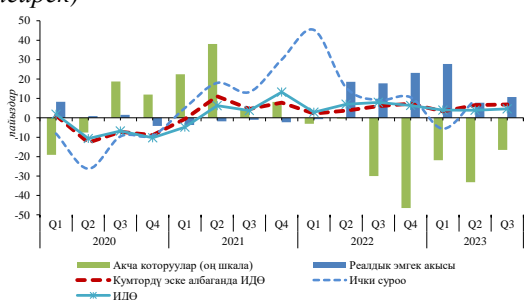
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

2023-жылдын январь-сентябрь айларынын жыйынтыгы боюнча реалдуу сектордун жүгүртүү арымы күч алгандыгы байкалган. Экономиканын өсүшүнө негизги салымды кызмат көрсөтүүлөр сектору жана Кумтөр алтын кенин казып алуу ишканаларынан тышкары өнөр жай кошкон.

Суроо-талап

2.1.1-график. Ички суроо-талап жана акча которуулар динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

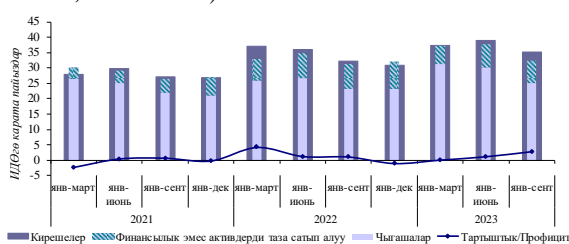
Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

Боюнча негизги капиталга инвестициялар деңгээлинде (+16,7 пайыз) жана керектөө кредиттеринде (+54,9 пайыз) сакталып турган жогору өсүш арымы ички суроо-талапты андан ары жогорулатууга түрткү бере тургандыгы күтүлүүдө.

Мамлекеттик финансы сектору

2.1.2-график. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: КР ФМ БК, Улуттук банк

түзүмүндө олуттуу үлүштү КНС (49,4 пайыз), киреше жана пайда салыгы (25,3 пайыз), эл аралык соода жүргүзүүдөн жана тышкы операциялардан салыктар (9,8 пайыз) ж.б. түзгөн.

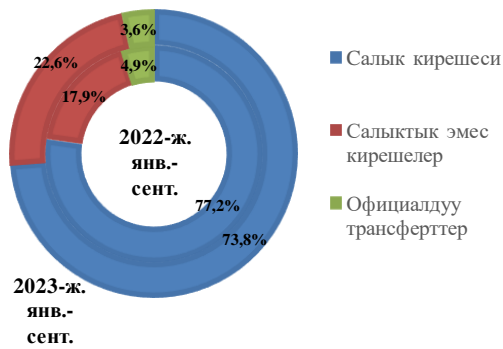
2023-жылдын II чейрегинин алдын ала жыйынтыгы боюнча¹ ички суроо-талаптын өсүшү жылдык мааниде 9,4 пайызды түзгөн. Мында, ички суроо-талап кыйла жогорулагандыгы байкалган, бул, курулуш жана кызмат көрсөтүү, өзгөчө соода жүргүзүү секторунда экономикалык жигердүүлүк жогорулагандыгы, ошондой эле айкын эмгек акынын өсүшү (+14,6 пайыз) жана ушул мезгил ичинде керектөө кредиттеринин алгылыктуу динамикасы (+27,4 пайыз) менен мүнөздөлгөн. 2023-жылдын тогуз айынын жыйынтыгы

2023-жылдын январь – сентябрь айлары ичинде мамлекеттик бюджет ИДӨгө карата 2,9 пайыз профицит менен аткарылган, бул сезондук жагдай жана тышкы экономикалык ишкердиктен бюджетке түшүүчү бажы төлөмдөрүнүн жогорулашы менен шартталган.

Бюджетке күндөлүк түшүүлөрдүн жогорулоосу салыктык жана салыктык эмес кирешелердин өсүшү менен камсыздалган. Түшүүлөр түзүмүндө салыктык кирешелер 73,8 пайызды ээлеген. Салыктык кирешелер

¹ Актуалдуу маалымат жоктугунан буга чейинки мезгилде катталган маалыматтарга шилтеме келтирилген.

2.1.3-график. Мамлекеттик бюджеттин кирешелер түзүмү

Булагы: КР ФМ БК

2023-жылдын январь – сентябрь айлары ичинде бюджет тартыштыгын каржылоо 3,5 млрд сомду түзгөн (ички – (-)0,8 млрд сом, тышкы – 4,3 млрд сом).

2023-жылы республикалык бюджет боюнча ИДӨгө карата¹ 1,1 пайыз тартыштык болжолдонууда. 2024-жылдан тартып мамлекеттик бюджеттен профицит күтүлүүдө (2024-жылы ИДӨгө карата 1,6 пайыз жана 2026-жылы ИДӨгө карата 1,7 пайыз)², бирок бюджеттин ресурстук бөлүгүнүн тышкы экономикалык ишкердик көрсөткүчтөрүнөн көз карандылыгынын сакталып турушу, ошондой эле ички карыздын олуттуу өсүшү бюджеттин туруктуулугуна таасирин тийгизиши мүмкүн.

Инвестициялар

2.1.4-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар (млн сом, пайыздар)

	январь-сентябрь			
	2022-ж	2023-ж	2022-ж	2023-ж
	млн. сом		үлүшү, пайыздар	
Барыгы	80 512,9	97 101,5	100,0	100,0
Ички инвестициялар	65 178,9	83 435,2	81,0	85,9
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каражаттарды кошо алганда)	4 652,1	11 413,4	5,8	11,7
Жергиликтүү бюджет	1 553,8	2 739,3	1,9	2,8
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	28 565,1	35 448,5	35,5	36,5
Банктын кредити	461,3	959,4	0,6	1,0
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайыр-садага каражаттарын кошо алганда)	29 946,6	32 874,6	37,2	33,9
Тышкы инвестициялар	15 334,0	13 666,3	19,0	14,1
Чет өлкө кредити	7 693,8	6 323,8	9,5	6,5
Тиксе чет өлкө инвестициялары	2 597,0	2 924,0	3,2	3,0
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	5 043,2	4 418,5	6,3	4,6

Булагы: КР УСК

төмөндөгөн.

Инвестициялык жигердүүлүк суу менен камсыздоо (2,1 эсеге көбөйүү), саламаттыкты сактоо (2,0 эсеге көбөйүү), пайдалуу кен байлыктарды казып алуу (34,9 пайызга көбөйүү) секторлоруна багытталган. Көрсөткүчтүн жогорулашын айыл чарба, токой чарба жана балык уулоо объекттерин курууга инвестициялардын 23,9 пайызга, транспорттук ишкердик жана жүктөрдү сактоо объекттерин курууга инвестициялардын 14,4 пайызга азайышы чектеген.

Сунуш

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин алдын ала маалыматы боюнча 2023-жылдын январь-сентябрь айларынын жыйынтыгы боюнча

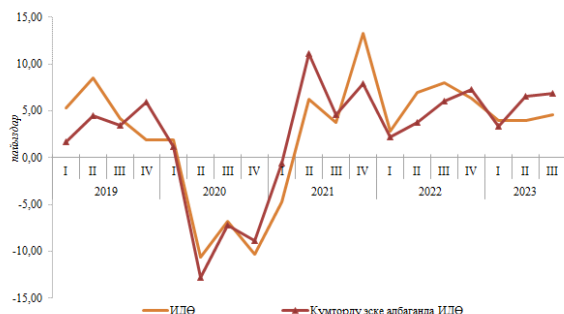
¹ “Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын 2023-жылга республикалык бюджетти жана 2024-2025-жылдарга болжолу жөнүндө” мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу” Кыргыз Республикасынын мыйзам долбооруна ылайык.

² Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын 2024-жылга республикалык бюджетти жана 2025-2026-жылдарга болжолу жөнүндө” мыйзам долбооруна ылайык.

ИДӨнүн номиналдык көлөмү 2022-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда реалдуу мааниде алганда 4,2 пайызга өсүп, 808,3 млрд сомду түзгөн. Кумтөр алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда, ИДӨнүн өсүш арымы кароого алынган мезгил ичинде 5,9 пайызды түзгөн.

2.1.5-график. ИДӨнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

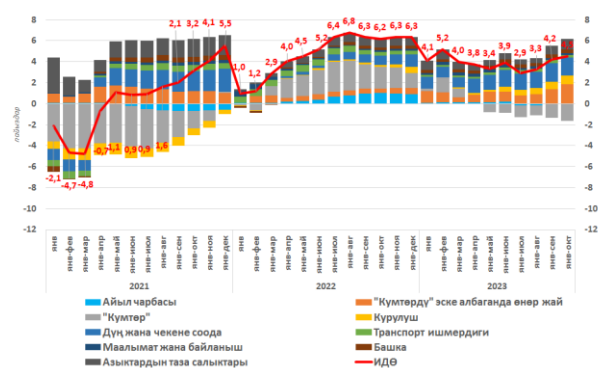
Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

чарба мурдагыдай эле ооздуктоочу таасирин тийгизип, кароого алынган мезгил ичинде өтүп жаткан жыл ичинде кургакчылыктын жана өткөн жылдагы жогору көрсөткүчтөрдүн алкагында аны чыгаруу көрсөткүчү 0,1 пайызды түзгөн.

Отчеттук мезгилдин акырына карата өнөр жайынын алгылыктуу өсүш арымы калыбына келген, бирок Кумтөр алтын кенин казып алуу ишканаларында өндүрүш көлөмүнүн кыскарышынын натыйжасында 0,4 пайыз чегинде төмөн өсүш маанисинде сакталып калган (-22,3 пайыз). Мында Кумтөр алтын кенин казып алуу ишканаларында өндүрүштү эске албаганда, иштеп чыгаруу өнөр жайы 27,4 пайыз чегинде олуттуу өсүш көрсөткүчүнө ээ болгондугу катталган.

2.1.6-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

сентябрь айларына салыштырганда 2,9 п.п. жогору.

2.2. Тышкы сектор¹

Күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы 2023-жылдын III чейрегинде жалпысынан күндөлүк эсептин башка статьяларынын – кызмат көрсөтүүлөр, трансферттер жана кирешелер балансынын начарлоосу менен бирге соода балансынын терс сальдосунун сакталып турушу эсебинен түптөлгөн.

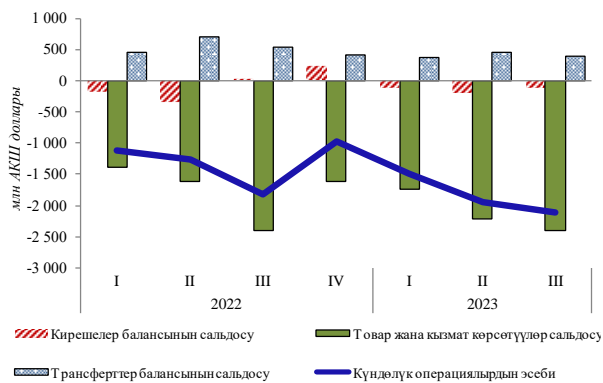
Экономиканын өсүшүнө кызмат көрсөтүүлөр сектору негизги таасирин тийгизген. Алсак, кызмат көрсөтүүлөр сектору дүң жана чекене соода жүгүртүү көлөмүнүн өсүшүнүн эсебинен 4,9 пайызга жогорулаган (2022-жылдын январь-сентябрь айларына салыштырганда +12,7 пайыз), анын салыштырма салмагы жалпы ИДӨнүн 13,8 пайызына жеткен. Экономикага ошондой эле 13,7 пайыз өсүш арымы чегинде кыйла жогорулаган курулуш сектору да таасирин тийгизген. Айыл

ИДӨнүн өсүшүнө олуттуу салымды бүтүндөй 2023-жыл ичинде тогуз айдын жыйынтыгы боюнча 2,6 п.п. түзгөн кызмат көрсөтүүлөр сектору кошууда, ошол эле мезгилде өнөр жай салымы 2023-жылдын январь айынан тартып төмөндөп, кароого алынган мезгилдин акырына 0,1 п.п. түзгөн. Мында, кызмат көрсөтүүлөр секторунун ИДӨ түзүмүндөгү салыштырма салмагы отчеттук чейрек ичинде 51,8 пайызды түзүү менен мурдагыдай эле олуттуу үлүшкө ээ.

ИДӨ дефлятору 18,3 пайыз өлчөмүндө алгылыктуу мааниде түптөлгөн, бул 2022-жылдын январь-

¹ Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алганда, алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Салыштыруу мезгили – өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби

Эскертүү: Алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча.

калыптанган. Алтынды эске албаганда, экспорт 8,3 пайызга өскөн жана 474,7 млн. АКШ долларын түзгөн.

Экспорттун түптөлгөн көлөмүнө алтынды (монетардык эмес), рудаларды жана баалуу металлдардын концентраттарын, көмүрдү, жеңил автоунааларды, тирүү жандыктарды, ошондой эле кездемелерди берүүлөр негизги таасирин тийгизген.

Товарлардын импорту (ФОБ баасында) 3 049,3 млн. АКШ долларын түзүү менен 8,5 пайызга көбөйгөн. Региондогу сооданын учурдагы түзүмү импорттук операциялардын өсүшүнө таасирин тийгизүүнү улантууда. Отчеттук мезгилде жеңил автоунаалар, жабдуу үчүн тетиктер, жүк ташуу үчүн авто унаалар жана авиакеросин сыяктуу товардык позициялар импорттун өсүшүнө салым кошкон. Ошол эле учурда энергия продукцияларынын физикалык көлөмүнүн жана наркынын азайышы эсебинен алардын импортунун 20,0 пайызга кыскарышы байкалган.

Күндөлүк трансферттердин түзүмүндө жеке которуулардын төмөндөшү белгиленген, ошол эле учурда мамлекеттик сектордун трансферттеринин балансы байкоого алынган мезгил ичинде «минус» белгисинде түптөлгөн.

2023-жылдын III чейрегинде жеке трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн терс динамикасына (23,4 пайызга төмөндөө) акча которуулардын агылып кирүүсүнүн төмөндөшү олуттуу таасирин тийгизген. Расмий трансферттердин динамикасы толугу менен өнүктүрүү боюнча өнөктөштөрдөн акча гранттарынын түшүүсүнүн жоктугу алкагында эл аралык уюмдарга мүчөлүк төгүмдөрдүн эсебинен калыптанган.

Отчеттук чейректе кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгы 137,9 млн АКШ долларына чейин (5,6 эсеге) көбөйүшү күтүлүүдө, ал эми «кирешелер» статьясы боюнча сальдо баа берүүлөргө ылайык, 106,7 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс (4,1 эсеге начарлаган) мааниде түптөлөт.

Улуттук банктын алдын ала жана болжолдуу баа берүүлөрү боюнча, 2023-жылдын III чейрегинде капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби аркылуу 2 040,1 млн АКШ доллары өлчөмүндө капиталдын агылып кирүүсү күтүлөт.

Капитал менен операциялар эсеби 42,3 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдодо түптөлөт. Ал эми жеке сектордун резидент эместер алдындагы милдеттенмелерди өстүрүү түрүндө башка инвестициялардын көбөйүшү эсебинен финансылык эсеп боюнча 1 997,8 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң баланс күтүлөт.

Баа берүү жана алдын ала маалыматтар боюнча, күндөлүк эсептин тартыштыгы 2023-жылдын III чейрегинде 2 103,1 млн. АКШ долларын же ИДӨгө¹ карата 50,1 пайызды түзгөн.

Кыргыз Республикасында соода балансынын тартыштыгы отчеттук мезгилде экспорттук берүүлөрдүн олуттуу жана импорттун өсүшүнүн сакталуу тенденциясынын натыйжасында 2 257,6 млн. АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн.

Товарлардын экспорту (ФОБ баасында) 80,5 пайызга көбөйгөн жана 791,7 млн. АКШ доллары өлчөмүндө

¹ ИДӨгө карата катыштын көрсөткүчтөрү акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмөлүү жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген.

Ошентип, 2023-жылдын III чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 64,6 млн. АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдодо түптөлөт.

3-глава. Акча-кредит саясаты

Негизги тенденциялар

- 2023-жылдын III чейрегинде Улуттук банк Башкармасы тарабынан эсептик чендин өлчөмү тууралуу маселе эки жолу каралган. Туруксуз геосаясий жагдайдын жана ички факторлордун инфляцияга түрткү берүүчү тобокелдиктердин алкагында дүйнөлүк экономиканын өнүгүүсү боюнча белгисиздиктин жогорку деңгээлде болушунан улам, Улуттук банк акча-кредит саясатынын тиешелүү шарттарын сактап турган.
- Монетардык саясат боюнча буга чейин кабыл алынган чаралар отчеттук чейрек ичинде глобалдуу азык-түлүк рынокторунда жагдайдын турукташуусу менен бирге Кыргыз Республикасында инфляциялык фондун акырындап алсыздануусуна өбөлгө түзгөн. Ошону менен бирге эле суроо-талаптын кеңейишине жана тарифтик саясаттын индексациясына жана базалык инфляциянын жогорку мааниде сакталып турушуна байланыштуу тобокелдиктер сакталып турат;
- Улуттук банк инфляцияны монетардык түзүүчүлөрдү чектөө максатында банк системасында үстөк ликвиддүүлүк деңгээлинин жогору болушу шартында өзүнүн арылтуу операцияларын активдүү көбөйткөн;
- Акча рыногунун бардык сегменттеринде кыса мөөнөттүү чен негизги ченге жакын пайыздык коридордун алкагында турган. Улуттук банк тарабынан көрүлгөн чаралардын натыйжасында акча жана валюта рынокторундагы жагдай салыштырмалуу орточо бойдон калган;
- Алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында ички валюта рыногундагы айрым өзгөрүлмөлүүлүктөн улам, Улуттук банк чет өлкө валютасын сатуу боюнча операцияларды жүргүзгөн.

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

Пайыздык саясат

Ата мекендик экономиканын өнүгүү тенденцияларын, ошондой эле тышкы чөйрөдө түптөлгөн абалды эске алганда, Улуттук банктын пайыздык саясаты өзгөргөн жок .

2023-жылдын III Улуттук банк тарабынан эсептик чендин өлчөмү боюнча маселе эки жолу (31-июлда жана 28-августта) каралган, анын жыйынтыгы боюнча Улуттук банктын пайыздык саясаты өзгөрүүгө дуушар болгон эмес.

Ошентип, жөнгө салуучунун негизги чени мурдагы маанисинде сакталып калган: эсептик чендин өлчөмү 13,00 пайыз, «овернайт» депозиттери боюнча чен – 11,00 пайыз, «овернайт» кредиттери боюнча – 15,00 пайыз деңгээлинде.

Улуттук банктын саясаты боюнча көрүлгөн чаралардын натыйжасында 2023-жылдын III чейрегинде акча рыногунда кыска мөөнөттүү пайыздык чендин орточо алынган көрсөткүчтөрү мурдагы мезгилден жогору түптөлгөн. Ошону менен бирге эле чен Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чектин алкагында негизги ченге жакын калыптанган.

Акча рыногунун кыска сегменти банк системасында кыска мөөнөттүү үстөк ликвиддүүлүктүн басымдуулук кылуусунан улам, рынок катышуучуларынын арасында кыйла жогорку суроо-талап менен колдонулган.

2023-жылдын башталышында Улуттук банктын пайыздык чегине симметриялык түргө келтирүү боюнча көрүлгөн чаралардын натыйжасында негизги чен менен акча рыногунун ченинин ортосундагы спреддин азайышы байкалган.

Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чени менен Улуттук банктын эсептик ченинин ортосундагы спрэддин орточо мааниси бир аз төмөндөөнү көрсөтүү менен мурдагы мезгилге караганда төмөн түптөлгөн. Ошону менен бирге эле спрэддин калыптанышы эсептик чен менен «овернайт» депозиттери боюнча чендин ортосундагы кирешелүүлүктүн концентрацияланышынан улам терс мааниде уланган. Алсак, ноталар рыногундагы спрэд (-)0,88 пайызды түзүү менен 0,54 п.п. кыскарган. Чейрек ичинде ноталардын орточо алынган кирешелүүлүгү июль айындагы 12,09 пайыздан сентябрь айында 12,16 пайызга чейин өскөн (августта Улуттук банктын ноталарынын орточо алынган кирешелүүлүгү 12,13 пайызды түзгөн).

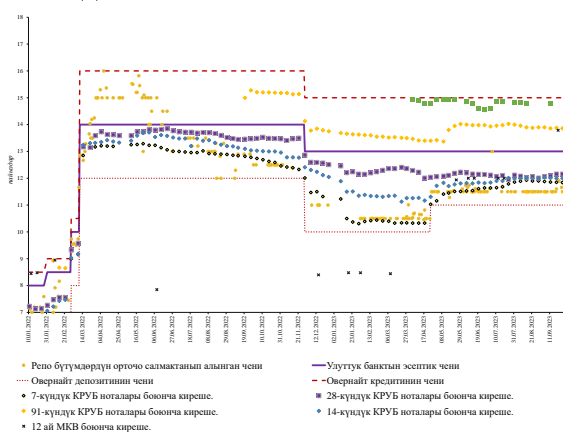
Банктар аралык репо шарттарындагы бүтүмдөрдүн кирешелүүлүгү да чейрек ичинде төмөндөө динамикасын көрсөткөндүгүнө карабастан, орточо алынган пайыздык чен бүтүндөй мезгил ичинде өткөн чейректен жогору түптөлгөн. Натыйжада, репо-операциялар аркылуу кредит алуу рыногундагы орточо спрэд (-)1,36 пайызга чейин кыскарган. Репо бүтүмдөрдү түзүүдө коммерциялык банктар пайдаланган негизги актив болуп Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин мамлекеттик казына облигациялары колдонулса, ал эми күрөөлүк камсыздоо катары рынок катышуучулары Улуттук банктын ноталарын колдонушкан.

Кыргыз Республикасынын фондулук рыногун өнүктүрүү боюнча Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин иш-чараларын ишке ашыруу шартында жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык кыска мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздар (МБК) 2023-жылдын II чейрегинин экинчи жарымынан баштап “Кыргыз фондулук биржасы” ЖАКтын соода аянтында сунушталган.

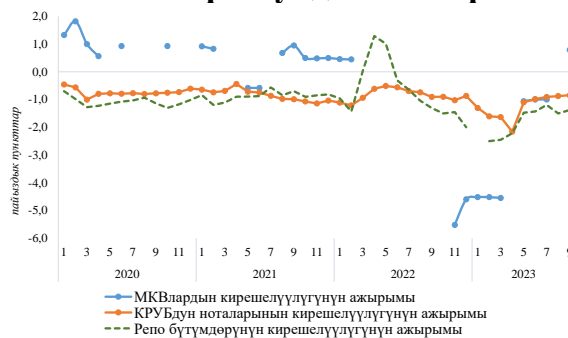
2023-жылдын III чейрегинде жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МБКлар Улуттук банктын пайыздык чегинин чегинде калыптана баштаган. Бардыгы болуп отчеттук мезгилде үч аукцион өткөрүлүп, жыйынтыгында орточо спрэд (-)0,11 пайыз түзүү менен 0,93 п.п кыскарган.

Мындан тышкары, отчеттук жылдын сентябрь айында өткөн аукциондун натыйжасында бул мөөнөттөгү кирешелүүлүк узак убакыттан бери биринчи жолу Улуттук банктын эсептик ченинен жогору түптөлгөн, натыйжада орточо алынган чен отчеттук чейректин акырында 12,23 пайызды (2023-жылдын II чейрегинде бул көрсөткүч 11,98 пайызды) түзгөн.

3.1.1-график. Улуттук банктын пайыздык саясаты

3.1.2-график. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен негизги чен ортосундагы ажырым

Банк секторундагы ликвиддүүлүктү жөнгө салуу

2023-жылдын III чейрегинде банк системасында үстөк ликвиддүүлүктүн өсүш динамикасы уланууда. Отчеттук мезгил ичинде ашыкча резервдердин орточо күндүк көрсөткүчтөрү ар багыттагы динамика менен мүнөздөлгөн. Мында 2023-жылдын башталышынан тарта ашыкча резервдердин күн ичиндеги орточо

көрсөткүчү чейректин жыйынтыгы боюнча максималдуу мааниге жеткен. Бул шарттарда акча рыногунун катышуучулары мурдагыдай эле Улуттук банктын арылтуу инструменттеринин пайдасына артыкчылык беришкен (көбүнчө Улуттук банктын ноталарынын пайдасына).

Отчеттук жылдын III чейрегинде банк системасында үстөк ликвиддүүлүктүн калыптанышы монетардык канал аркылуу ресурстардын келип түшүүсү аркылуу жүргөн. Улуттук банктын операцияларынын үстөк ликвиддүүлүктүн өсүшүнө таза салымы 30,4 млрд сомду түзөт.

Өз кезегинде, мамлекеттик башкаруу органдарынын операциялары чейректин жыйынтыгы боюнча коммерциялык банктардын ликвиддүүлүгүнө 25,0 млрд сомго төмөндөтүүчү таасирин тийгизген. Банк системасында үстөк ликвиддүүлүктүн өсүшүнө Улуттук банктын 8,2 млрд сом көлөмүндөгү валюталык операциялары кошумча басаңдатуучу таасирин тийгизген.

Банк системасында үстөк ликвиддүүлүк өлчөмү 2023-жылдын III чейрегинде өтө жогорку мааниге жеткен. Бул көрсөткүчтүн күн ичиндеги орточо көлөмү Улуттук банк арылтуу операцияларын жүргүзгөнгө чейин 66,8 млрд сом деңгээлинде түптөлгөн, бул өткөн чейректеги көрсөткүчтөн 2,4 млрд сомго жогору түптөлгөн (2022-жылдын III чейрегинде – 35,1 млрд сом). Ошону менен бирге эле 2023-жылдын июль айынан сентябрь айына чейин чейректин акырына карата 65,3 млрд сомду түзүү менен 1,7 млрд сомго кыскарган.

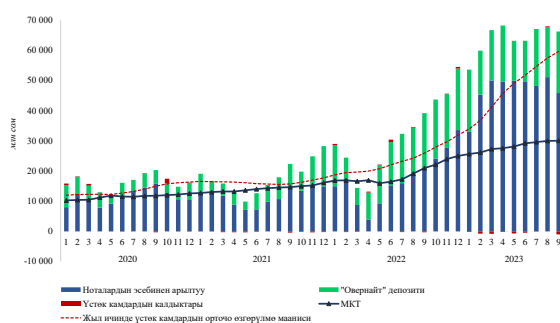
Банк системасындагы үстөк ликвиддүүлүктүн өсүш динамикасын эске алуу менен Улуттук банк инфляциянын монетардык түзүүчүсүн чектөө максатында, үстөк резервдерди абсорбациялоо операцияларынын көлөмүн кеңейтүүнү уланткан.

Натыйжада, 2023-жылдын III чейрегинде Улуттук банктын арылтуу операцияларынын орточо күндүк көлөмү 67,1 млрд сомго чейин (2022-жылдын III чейрегинде – 35,1 млрд сом) өскөн. Банк системасынын кыска мөөнөттүү ашыкча ликвиддүүлүгү Улуттук банктын төмөнкү инструменттеринин эсебинен абсорбацияланган:

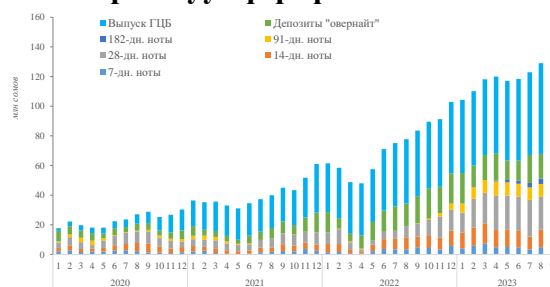
- *ачык рыноктогу операциялар* – Улуттук банктын ноталарын чыгаруу, арылтуунун күн ичиндеги орточо көлөмү өткөн чейректеги 49,8 млрд сомдон отчеттук чейректе 48,4 млрд сомго чейин кыскарган (2022-жылдын III чейрегинде – 18,5 млрд сом). Бул операциялардын салыштырма салмагы арылтуу операцияларынын жалпы түзүмүндө өткөн черектеги 76,8 пайыздан отчеттук чейректе 72,2 пайызга чейин төмөндөгөн (2022-жылдын III чейрегинде – 52,7 пайыз);

- *коммерциялык банктардын бош ресурстарын Улуттук банктагы “овернайт” депозиттерине жайгаштыруу*, күн ичиндеги орточо көлөмү II чейректеги 15,0 млрд сомдон отчеттук чейрек ичинде 18,6 млрд сомго чейин (2022-жылдын III чейрегинде – 16,6 млрд сом) өскөн. Арылтуу операцияларынын жалпы түзүмүндө ушул операциялардын салыштырма салмагы отчеттук чейректе 27,8 пайызга чейин көбөйгөн, ал эми өткөн чейректе 23,2 пайызды түзгөн эле (2022-жылдын III чейрегинде – 47,3 пайыз).

3.1.3-график. Коммерциялык банктардын үстөк резервдери

3.1.4-график. МБКларды эске алуу менен арылтуу түзүмү

Улуттук банктын кредиттик саясаты

Банк системасында үстөк ликвиддүүлүктүн өсүш динамикасынын улануусу шартында Улуттук банктын “овернайт” кредиттеринин алкагында кыска мөөнөттүү кредиттик ресурстары өткөн мезгилге салыштырганда коммерциялык банктар тарабынан азыраак суроо-талап менен колдонулган.

2023-жылдын III чейрегинде «овернайт» кредиттери аркылуу карыздык каражаттардын дүң көлөмү 45,5 млн сомду (2023-жылдын II чейрегинде – 297,6 млн сомду, 2022-жылдын III чейрегинде – 144,5 млн сомду) түзгөн. Улуттук банктын карыздык каражаттарына суроо-талаптын төмөндөөсү коммерциялык банктар тарабынан ликвиддүүлүктү тескөө деңгээлинин жакшыргандыгын күбөлөндүрүшү мүмкүн, анткени бул инструмент банк секторунун катышуучулары тарабынан көбүнчө Улуттук банктын милдеттүү камдык талаптарын¹ сактоо боюнча коопсуздук чаралары катары колдонулат.

Ошону менен бирге монетардык саясаттын күндөлүк курсунун алкагында кайра каржылоо инструменттери аркылуу улуттук валютадагы узак мөөнөттүү ресурстар сунушталган эмес.

Улуттук банктын валюта саясаты

Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүлмөлүүлүгүнө жол бербөө максатында ички валюта рыногунда операцияларды жүргүзүүсүн уланткан.

2023-жылдын III чейрегинде Улуттук банк өзгөрүлмө алмашуу курсу режимине таянуу менен алмашуу курсунун кескин өзгөрүшүн жөнгө салуу максатында, ички валюта рыногунда операцияларды жүргүзүүсүн уланткан. Ички валюта рыногунда чет өлкө валютасын сатуу боюнча Улуттук банктын интервенцияларынын жалпы көлөмү отчеттук чейрек ичинде 127,1 млн АКШ долларын түзгөн (2022-жылдын III чейрегинде 240,0 млн АКШ доллары суммасында чет өлкө валютасын сатып алуу боюнча гана операциялар жүзөгө ашырылган). Кароого алынган мезгил ичинде, Улуттук банкта чет өлкө валютасын сатып алуу боюнча операциялар да жүргүзүлгөн, алардын көлөмү 3,0 млрд сомду түзгөн.

Бүтүндөй алганда, мурдагы чейрекке салыштырмалуу 2023-жылдын III чейрегинде сомго карата АКШ долларынын алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү өскөн.

Ошентип, АКШ долларынын сомго карата алмашуу курсунун өзгөрүү диапозону

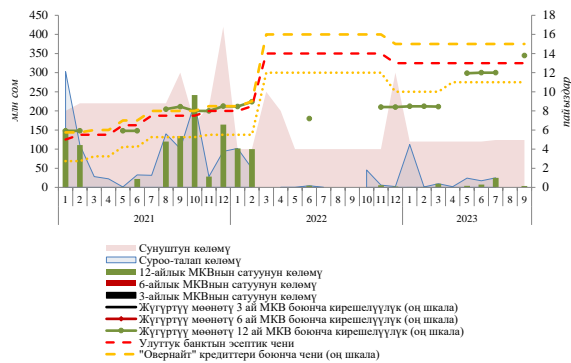
¹ Улуттук банк Башкармасынын 2023-жылдын 13-сентябрындагы №2023-П-07/58-1-(ДКП) токтомуна ылайык, чет өлкө валютасындагы милдеттенмелер боюнча милдеттүү камдык талаптардын ченеми (Евразия биримдигинин жана КЭРдин валюталарын кошпогондо) 14,00 пайыздан 15,00 го пайызга чейин (+100 б.п) жогорулаган. Бул чара банк системасында долларлаштыруу деңгээлинин өсүшүн жана буга байланыштуу валюта тобокелдигин төмөндөтүүгө багытталган жана ал 2023-жылдын 9-октябрынан тартып күчүнө кирет.

87,2015 ден 87,7100 сомго/АКШ долларына чейин өзгөрүп турган. Орточо курс өткөн чейрекке салыштырганда 0,7 пайызга жогорулап, 88,0926 сом/АКШ долларын түзгөн (2022-жылдын III чейрегинде орточо курс 81,3034 сом/АКШ долларын түзгөн).

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

3.2.1-график. ГКВ рыногунун индикаторлору

Мамлекеттик казына векселдери

2023-жылдын III чейрегинде жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВларды «Кыргыз фондулук биржасы» ЖАКтын соода аянтына жайгаштыруу улантылган жана рынок катышуучулары тарабынан суроо-талап анча болгон эмес жана сатуу да төмөн деңгээлде болгон.

Сунушталган алты аукциондун ичинен үч аукцион гана өткөрүлгөн. Сунуштоонун айлык көлөмү 124,0 млн сом деңгээлинде сакталып калган, мында

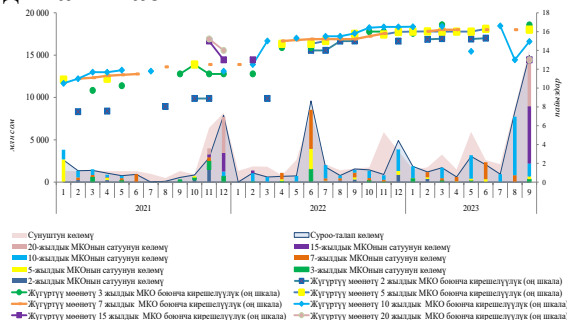
жалпы суроо-талап 28,4 млн сомду түзүп, толугу менен канааттандырылган.

Рыноктун катышуучулары тарабынан МКВга суроо-талаптын төмөн болушу, негизинен, бул кирешелүүлүгү МКВ боюнча орточо алынган кирешелүүлүккө (III чейректе 12,9 пайыз) барабар же андан жогору болгон кыска мөөнөттүү продуктуларга суроо-талаптын көптүгүнө жана кыйла узак мөөнөттүү баалуу кагаздардын мамлекеттик баалуу кагаздардын жылдык эмиссияларынын жалпы түзүмүндөгү салыштырма салмагын көбөйтүү аркылуу мамлекеттик баалуу кагаздардын жалпы жүгүртүү мөөнөтүн узартуу саясатын жүргүзүүгө байланыштуу болушу мүмкүн.

Жүгүртүүдөгү МКВ көлөмү (2023-жылдын май айынан бери жайгаштырылган 12 айлык МКВны эске албаганда) 19,3 млн сомду түзүп, сатуу көлөмүнүн төмөндөшүнө жана ордун жабуу көлөмүнүн көбөйүшүнө байланыштуу, жыл башынан тартып 91,0 пайызга төмөндөгөн.

Мамлекеттик казына облигациялары

3.2.2-график. Мамлекеттик казына облигацияларын сунуштоо, сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

2023-жылдын III чейрегинде МКОлор рыногунда 2 жылдык баалуу кагаздарды эске албаганда бардык мөөнөттөгү баалуу кагаздар сунушталган. 2021-жылдан тартып биринчи жолу 20 жылдык МКОлор жайгаштырылган. МКОлор рыногундагы активдүүлүк көбүнчө мамлекеттин катышуусу менен камсыз болгон.

Улуттук банктын соода аянтында бардыгы болуп жети аукцион (өткөрүлбөгөн катары таанылгандарды эске алганда – тогуз) жана биржанын

соода аянтында 2 жылдык МКОну жайгаштыруу боюнча бир аукцион жүргүзүлгөн, ал өткөрүлбөгөн катары таанылган.

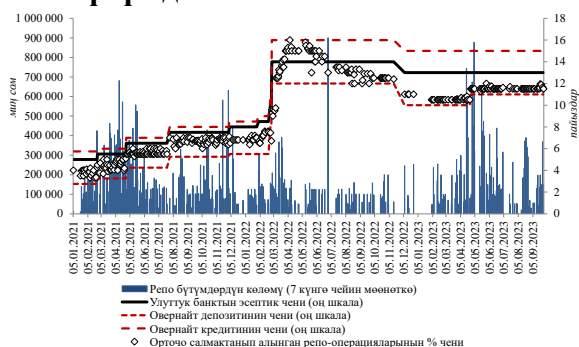
МКОлордун жалпы орточо кирешелүүлүгү кирешеси кыйла төмөн кагаздарды (15 жана 20 жылдык МКО) сатуу түзүмүндө көлөмдүн көп болушу натыйжасында (16,55 пайыз – июлда, 13,34 пайыз – августта, 13,36 пайыз – сентябрда) төмөндөгөн.

Сатуу боюнча көбүрөөк көлөм 10-, 15- жана 20 жылдык МКОлордо белгиленген: алар бүтүндөй чейрек ичинде сатуунун жалпы көлөмүнүн 92,3 пайызын түзгөн.

Жүгүртүүдөгү МКОлордун көлөмүнүн өсүш тенденциясы уланууда. Жыл башынан бери МКОлордун жүгүртүүдөгү көлөмү (2023-жылдын май айынан тартып жайгаштырылган 2 жылдык МКОлорду эске албаганда) 34,4 пайызга өскөн. МКО ээлеринин түзүмү өзгөрдү: булардын дээрлик жарымын (43,8 пайыз), мурдагыдай эле, институционалдык инвесторлор, экинчи жарымын – юридикалык жактар-резиденттер (21,2 пайыз) жана коммерциялык банктар (20,3 пайыз) ээлешсе, калган катышуучулар жүгүртүүдөгү бардык МКОлордун 14,7 пайызына ээлик кылышат.

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы

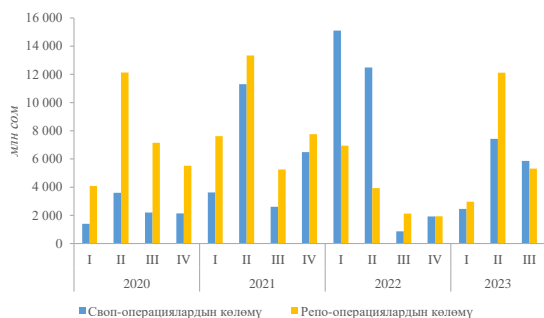
11,6 пайызга (2023-жылдын апрель – июнь айындагы көрсөткүчкө салыштырганда +0,3 п.п.) чейин өскөн. Зайымдардын орточо алынган мөөнөтү июль, август жана сентябрь айларында төрт күндү түзгөн. Бүтүмдөр ноталарды жана МКОлорду күрөөгө коюу менен жүргүзүлгөн.

Отчеттук жылдын III чейрегинде сом түрүндөгү ликвиддүүлүктү тартуунун альтернативдүү булагы катары саналган «АКШ доллары/сом» жубунда своп-операциялар рыногу катышуучулардын активдүүлүгүнүн төмөндөөсү менен мүнөздөлгөн. Мында «АКШ доллары/рубль» жубундагы бүтүмдөрдүн көлөмү өткөн мезгилге караганда жогору түптөлгөн, бул банк секторунун катышуучулары тарабынан орус рублине суроо-талаптын жогорулагандыгын тастыктап турат.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде банк системасында үстөк резервдердин жогору деңгээлде болушу шартында своп-операциялардын сом түрүндө жубундагы көлөмү өткөн чейрекке салыштырганда 21,1 пайызга кыскаруу менен 5,9 млрд сомду (өтүп жаткан жылдын II чейрегинде – 7,4 млрд сом) түзгөн. Ошону менен бирге эле Кыргыз Республикасы менен Россия Федерациясынын экономикалык интеграциясы коммерциялык банктардын своп-операциялар рыногунда «АКШ доллары/рубль» жубу боюнча активдүүлүгүнө таасирин тийгизүүсүн улантууда.

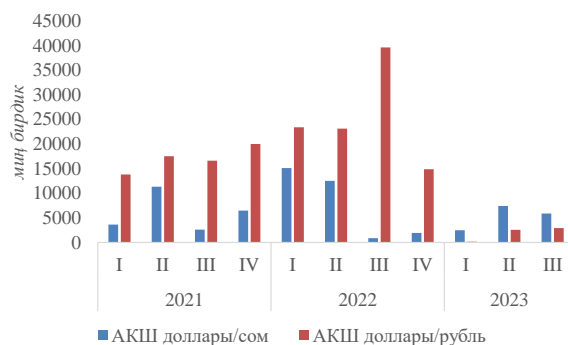
Ошентип, «АКШ доллары/рубль» жубунда своп-операциялардын көлөмү 2,9 млрд рублди түзүү менен (өтүп жаткан жылдын II чейрегинде – 2,6 млрд рубль) көбөйгөн.

3.2.4-график. Репо-бүтүмдөр жана своп-операциялар рыногу

2023-жылдын III чейрегинде банктар аралык рынокто активдүүлүк басандаган. Улуттук жана чет өлкө валюталарындагы стандарттык бүтүмдөр ишке ашырылган эмес, бардык бүтүмдөр репо шарттарында жүргүзүлгөн. 2023-жылдын июль-сентябрь айларында бүтүмдөрдүн көлөмү өткөн чейрекке караганда 56,2 пайызга төмөндөө менен 5,3 млрд сомду (II чейректе – 12,1 млрд сом) түзгөн, мында ай ичинде бүтүмдөрдүн көлөмү 2022-жылдын ушул эле мезгилиндеги мааниден жогору болгон. Орточо салмактанып алынган чен

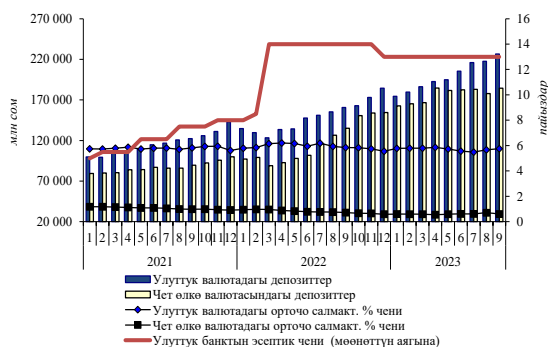
3.2.5-график. АКШ доллары/рубль жана АКШ доллары/сом жуптарында ишке ашырылган своп-операциялар динамикасы

Депозит рыногу

3.2.6-график. Банктардын динамикасы

Коммерциялык депозиттеринин

негизинен, мөөнөтсүз депозиттердин көбөйүшү менен шартталган, алардын сом түрүндөгү депозиттик базадагы үлүшү 65,8 пайызга чейин (ушул эле жылдын июнь айында – 63,0 пайыз) жогорулаган, ошол эле учурда мөөнөттүү депозиттер 12,6 пайызга өсүшү белгиленген.

Улуттук валютадагы мөөнөтсүз депозиттердин түзүмүндө эсептешүү эсептери жыл башынан 32,2 пайызга жогорулоо менен (62,1 пайыз) басымдуу үлүштү ээлеген, ал эми талап боюнча төлөнүүчү депозиттер 24,0 пайызга көбөйгөн.

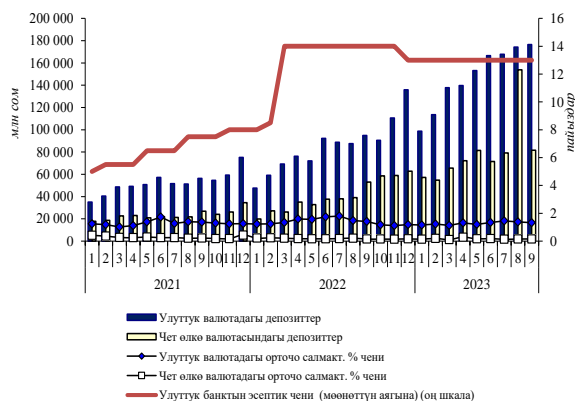
Улуттук валютадагы эсептешүү эсептеринин түзүмүн жактар боюнча алып караганда, негизги салыштырма салмакты (66,7 пайыз) юридикалык жактардын – резиденттердин эсептешүү эсептери (жыл башынан тартып +18,7 пайыз), ошондой эле мамлекеттик бийлик органдарынын эсептешүү эсептери (үлүшү – 28,5 пайыз) ээлеген, алар жыл башынан тартып 79,3 пайызга өскөн.

Чет өлкө валютасындагы депозиттик база мөөнөтсүз депозиттердин өсүшү эсебинен 19,4 пайызга көбөйгөн, алардын чет өлкө валютасындагы депозиттик базадагы үлүшү 83,6 пайыз өлчөмүндө катталган. Эсептешүү эсептери 13,0 пайызга, талап боюнча төлүнүүчү эсептер – 25,7 пайызга, мөөнөттүү депозиттер – 21,5 пайызга өскөн.

Депозиттердин долларлашуу деңгээли 44,9 пайызга чейин (2022-жылдын декабрынан тартып -0,7 п.п.) төмөндөгөн, ал эми эсептик курска корректировкалоо менен долларлашуу деңгээли 1,8 п.п., 43,8 пайызга чейин төмөндөгөн.

3.2.7-график. Банктардын агымдарынын динамикасы

Коммерциялык депозиттеринин

Улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча чендер II чейректин акырына карата көрсөткүчкө салыштырмалуу бир аз өсүү тенденциясы менен жогору деңгээлде сакталып калган. 2023-жылдын сентябрь айында улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча пайыздык чен (калдык) 2022-жылдын июнь айына караганда 0,2 п.п. өсүп, 12,2 пайызды (2022-жылдын акырына салыштарганда -0,02 п.п.) түзгөн.

Жаңыдан кабыл алынган улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча чендер 1,6 п.п., 12,3 пайызга (2022-жылдын акырына салыштарганда

+0,5 п.п.) чейин жогорулаган.

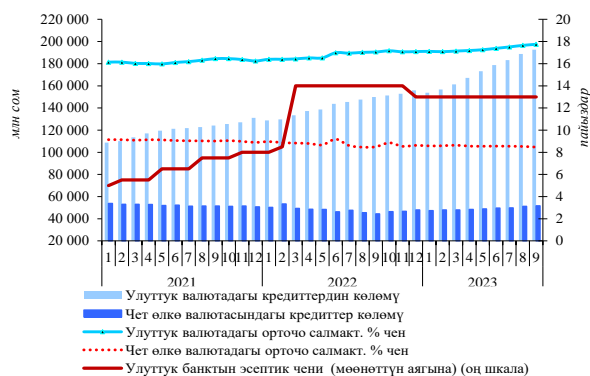

Депозит рыногунда концентрациялануу индекси¹ кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата 0,1 п.п. 2023-жылдын башталышынан тартып 0,11 чейин жогорулаган, бул концентрациялануу деңгээлинин орточо экендигин тастыктап турат жана рынокто бирдей үлүштөгү тогуз катышуучу иш алып барып жаткандыгына дал келет.

Кредиттик рынок

Коммерциялык банктардын кредит портфели улуттук валютадагы кредиттердин, атап айтканда, керектөө кредиттеринин көбөйүшү эсебинен өскөн.

3.2.8-график. Коммерциялык банктардын кредиттик карызынын мезгилдин акырына карата динамикасы

2023-жылдын сентябрь айында улуттук валютадагы кредиттер 2022-жылдын декабрынан тартып 23,4 пайызга көбөйүү менен 192,6 млрд сомду түзгөн. Кредиттөөнүн негизги секторлорунун ичинен мурдагыдай эле, керектөө кредиттери (+54,9 пайыз), соода (+18,8 пайыз) жана айыл чарбасы (41,7 пайыз) жогору өсүш арымын көрсөткөн. Акыркы жылдарда байкалган керектөө кредиттеринин өсүш арымынын тездеши банк секторунун жигердүү санариптешүүсү жана банк мыйзамдарынын өркүндөтүлүшү менен шартталган. Ал эми аралыктан/обочо туруп тейлөө каналы аркылуу кредиттөөгө

(онлайн-кредиттөө) 2023-жылдын апрель айынан тартып жөнөкөй электрондук кол тамга коюлган келишим боюнча берилүүчү кредиттин суммасы 100,0 миң сомдон 200,0 миң сомго чейин, жана күчөтүлгөн электрондук кол тамга² коюлган келишим боюнча – 200,0 миң сомдон 300,0 миң сомго чейин көбөйүшү өбөлгө түзгөн.

Улуттук валютадагы кредит портфелинин түзүмүндө 56,7 пайыз жеке адамдардын (2022-жылдын акырына салыштырганда +1,9 п.п.), 43,1 пайыз – юридикалык жактардын зайымдарына туура келет.

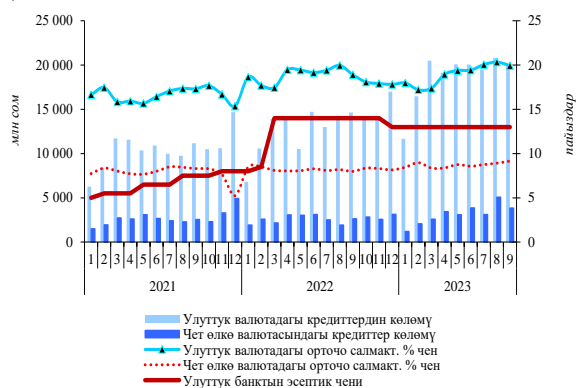
Чет өлкө валютасындагы кредит портфели, негизинен, соодага берилген кредиттердин 20,9 пайызга өсүшү эсебинен 7,7 пайызга көбөйгөн.

¹ Бул индекс банктардын портфелинде көрсөткүчтүн концентрациялануу деңгээлин көрсөтөт жана Херфиндаль-Хиршмандын индексти эсептөө методикасы боюнча эсептелет, ошондой эле көрсөткүчтүн салыштырма салмагынын квадраттарынын жалпы көлөмдөгү суммасын түшүндүрөт. Индекс 0дөн 1ге чейинки маанини кабыл алат. Индекстин 0,10дон кем мааниси концентрациялануунун төмөн деңгээлине; 0,10дон 0,18ге чейин – концентрациялануунун орточо деңгээлине; 0,18ден жогору – концентрациялануунун жогорку деңгээлине дал келет. Мисалы, 0,50гө барабар концентрациялануу индекси, рынокто бирдей үлүштөгү эки катышуучунун, ал эми 0,3 – үч катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү ж.б.

² Улуттук банк Башкармасынын 2023-жылдын 5-апрелиндеги № 2023-П-12/22-3-(НПА) «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына кредиттик тобокелдик маселелери боюнча өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» токтому.

Кредит портфелинин долларлашуусу буга чейинки эң төмөн көрсөткүчтөн да төмөндөө тенденциясын уланткан: 2023-жылдын сентябрь айында 2,4 п.п., 2022-жылдын акырына салыштырганда 21,2 пайызга чейин төмөндөгөн. Алмашуу курсуна корректировкалоо менен долларлашуу деңгээли 2,9 п.п., 20,6 пайызга чейин төмөндөгөн.

3.2.9-график. Мезгил ичинде коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы

Улуттук валютадагы кредит портфелинин пайыздык чендери учурдагы акча-кредит шарттарын эске алуу менен, мурдагыдай эле, жогору деңгээлде сакталып калган. Улуттук валютадагы кредиттер боюнча чендер 2023-жылдын сентябрь айында 17,8 пайызды түзгөн (2022-жылдын акырына салыштырганда +0,7 п.п.). Чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча

чендер өткөн жылдын декабрь айынан тартып бир аз (-0,2 п.п.) төмөндөө менен 8,5 пайызды түзгөн.

Кредиттөө рыногунун жалпы концентрациялануу көрсөткүчү туруктуу болуп, 0,09 деңгээлинде түптөлгөн, бул концентрациялануунун төмөн деңгээлине дал келет жана рыноктун он эки банктын ортосунда бөлүштүрүлүшүнө эквиваленттүү. Тармактык концентрациялануу көрсөткүчү 0,33 түзгөн, бул кредиттөөнүн негизги үч секторун билдирет.

Кредит портфелинин сапаттык көрсөткүчү 2023-жылдын сентябрь айынын жыйынтыгы боюнча төмөнкүчө түптөлгөн: кредит портфелинде мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредиттердин үлүшү жыл башынан 2,7 пайызды түзүү менен өзгөргөн эмес. Пролонгацияланган кредиттердин кредит портфелине карата салыштырма салмагы төмөндөөсүн уланткан жана 2022-жылдын декабрь айынан тартып 2,9 п.п. кыскаруу менен, 2023-жылдын сентябрь айында 6,0 пайызды түзгөн.

3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы

Өтүп жаткан жылдын отчеттук чейрегинде байкалган резервдеги акчанын (жылдык мааниде) жалпы өсүш тенденциясы басандаган (+10,8 пайыз). Акча базасы монетардык сектордун операцияларынан улам көбөйгөн

Отчеттук чейректе акча базасы 2,4 пайызга (+5,4 млрд сом) өсүп, 230,2 млрд сом деңгээлинде (жылдык мааниде өсүш 10,8 пайызды түзгөн) катталган. 2023-жылдын III чейрегинде акча базасынын өсүшүнө салым, негизинен, Улуттук банктын операцияларынын (30,4 млрд сом) эсебинен камсыз болгон. Мында бүтүндөй отчеттук мезгил ичинде мамлекеттик бюджеттин киреше бөлүгүнүн анын чыгаша бөлүгүнөн ашуусу ооздуктоочу мүнөздө болуп, акча базасынын өсүшүнө 25,0 млрд сом көлөмүндө терс салымын кошкон.

2023-жылдын III чейрегинин акырына карата акча базасынын 84,9 пайыз өлчөмүндөгү негизги үлүшүн, адаттагыдай эле, жүгүртүүдөгү акча түзөт, ал эми калган 15,1 пайызы башка депозиттик корпорациялардын резервине туура келет.

Акча топтомдору

2023-жылдын III чейрегинде акча топтомдорунун жылдык өсүш арымы, мурдагы чейректегидей эле, басандашын улантып, бирок алгылыктуу зонада болгон. Акча топтомдорунун бул динамикасы бардык компоненттердин таасири менен шартталган. Ошол эле учурда, өткөн чейрекке салыштырмалуу банктардан тышкаркы акчаны (M0) кошпогондо, бардык топтомдордун өсүшү байкалган.

Банктардан тышкаркы акча (M0) 2023-жылдын II чейрегине салыштырганда 0,7 млрд сомго (-0,4 пайыз) чейин кыскарган. Ал эми 2023-жылдын июль айынан сентябрь айына чейин M0 топтому 1,0 млрд сомго 173,7 млрд сомго (жылдык мааниде өсүш 4,0 пайызды түзгөн) чейин көбөйгөн.

Отчеттук чейрек ичинде банктардан тышкаркы акчаны кошпогондо, акча топтомдорунун жогорулоо динамикасы, эң башкысы, улуттук валютадагы которулма депозиттердин 13,1 млрд сомго (өткөн чейрекке салыштырмалуу +13,2 пайыз) өсүшү менен шартталган. Акча топтомдорунун түзүүчүсү болуп саналган эсептешүү эсептеринин өсүш динамикасы төмөнкү топтомдордун динамикасына жогорулатуучу таасирин тийгизген:

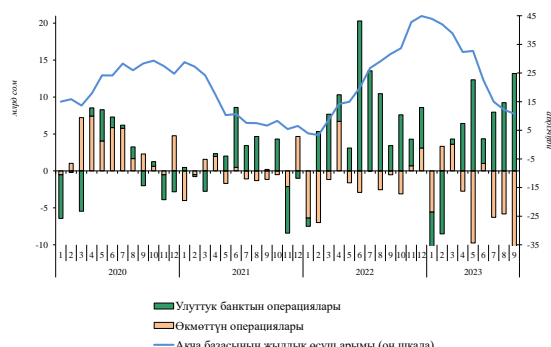
- «тар» мааниде колдонулуучу акча (M1) өткөн мезгилге салыштырмалуу 12,4 млрд сомго (+4,5 пайыз) өсүп, 285,9 млрд сомду түзгөн (жылдык мааниде өсүш 16,4 пайызды түзгөн);

- кеңири мааниде колдонулуучу акча (M2) 14,4 млрд сомго көбөйүү менен 351,0 млрд сом өлчөмүн (жылдык мааниде 16,2 пайызды) түзгөн;

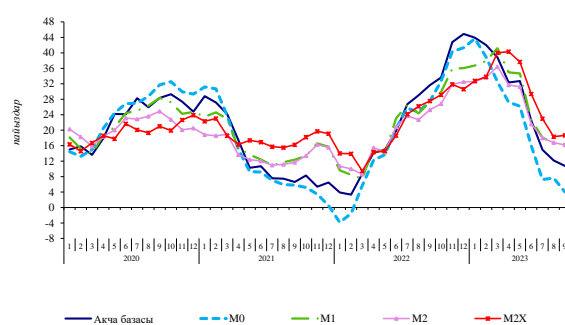
- чет өлкө валютасындагы депозиттерди камтыган кеңири мааниде колдонулуучу акча (M2X) 17,1 млрд сомго көбөйүү менен мезгилдин акырында 483,0 млрд сомду (жылдык мааниде 18,7 пайызды) түзгөн;

M2X акча топтомуна камтылган депозиттик базанын жалпы көлөмү жылдык мааниде 28,9 пайызга өсүп, 309,2 млрд сом деңгээлинде катталган.

3.3.1-график. Мамлекеттик башкаруу органдарынын жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүүсүнө салымы

3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы (жылдык мааниде) (жылдык мааниде)

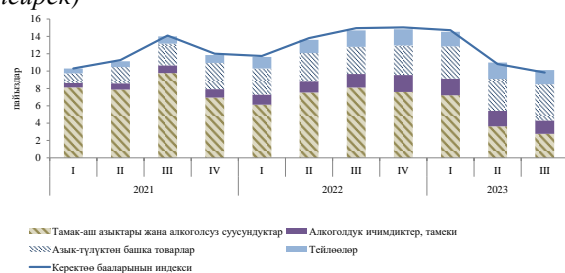
4-глава. Инфляция динамикасы

2023-жылдын III чейрегинде Кыргызстанда азык-түлүк товарларына баалардын төмөндөшүнөн улам, жылдык мааниде КБИ көрсөткүчүнүн өсүш арымы басаңдашын уланткан. Ал эми тышкы чөйрөдө белгисиздик жагдайы жана геосаясий туруксуздук абалы сакталып турган, бул мурдагыдай эле инфляцияны жогорулатуучу тобокелдик болуп эсептелет.

4.1. Керектөө баа индекси

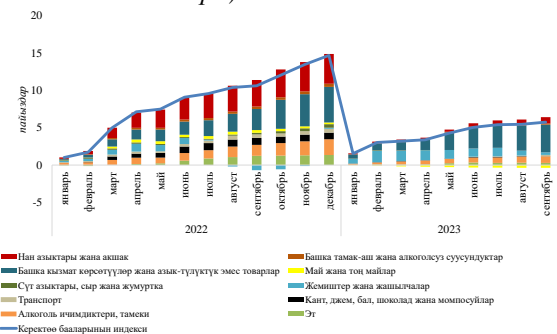
4.1.1-график. КБИ түзүмүнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

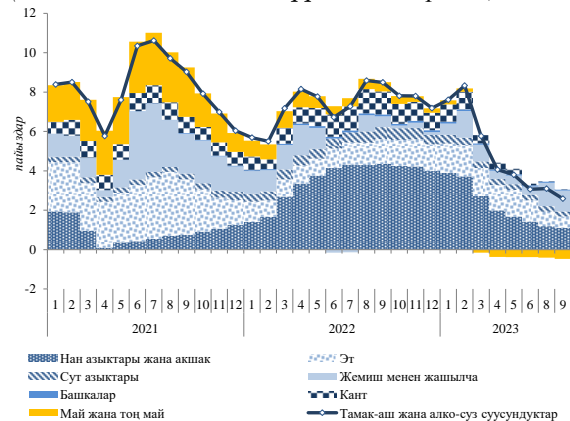
4.1.2-график. КБИ салымынын динамикасы

(жыл башынан бери)

4.1.3-график. Азык-түлүккө баалардын жылдык КБИге салымынын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата)

курсунун өзгөрүлмөлүүлүгүнүн бааларга тийгизген таасири азык-түлүктөн башка товарлардын инфляциясына өбөлгө түзгөн факторлордон болгон.

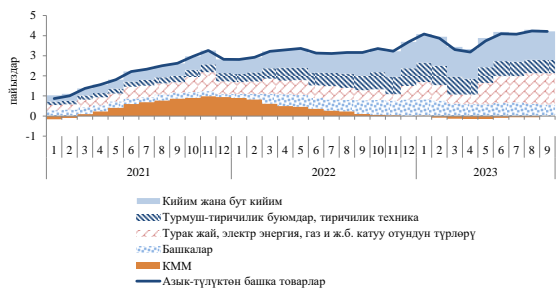
2023-жылдын III чейрегинде өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата баалардын өсүшү 2023-жылдын II чейрегиндеги 10,8 пайыздан 9,8 пайызга чейин басаңдаган.

2023-жылдын сентябрында инфляция жылдык мааниде 9,6 пайызды түзгөн. Инфляциянын түптөлүшүнө, негизинен, азык-түлүктөн башка товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн баасы таасирин тийгизген.

Отчеттук чейректе азык-түлүк товарларынын КБИге салымы өтүп жаткан жылдын II чейрегине салыштырганда 0,9 пайыздык пунктка жана I чейрекке салыштырмалуу 2,6 эсеге төмөндөө менен, 2,8 п.п. түзгөн. Тамак-аш продуктуларына жана алкогольсуз ичимдиктерге баалар жылдык мааниде төмөндөгөн. Сентябрь айында өсүш арымы 5,8 пайызды түзгөн. Баалардын мындай басаңдашы өткөн жылдын жогорку базасына жана дүйнөлүк азык-түлүк рынокторундагы баалардын төмөндөшү менен шартталган. Отчеттук чейректе КБИнин өсүшүнө, негизинен, азык-түлүк товарларынын тобунан нан жана сүт азыктары салым кошкон.

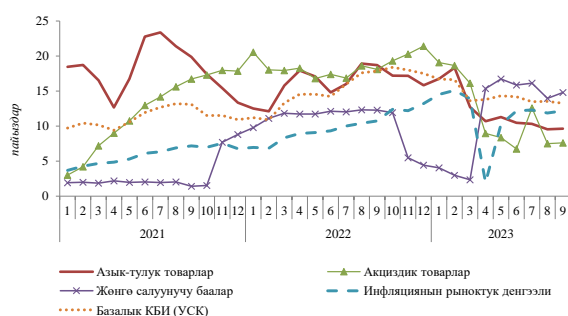
Ал эми азык-түлүктөн башка товарлардын КБИге салымы жылдык мааниде 4,0 п.п. өлчөмүндө кыйла жогору денгээлде сакталып калган. 2023-жылдын сентябрь айында азык-түлүктөн башка товарларга баалар 14,5 пайызга өскөн. Мында турак жай-коммуналдык чарбасына тарифтердин жогорулашы, дүйнөдөгү геосаясий курч абал, 2023-жылдын башындагы алмашуу

4.1.4-график. Азык-түлүктөн башка товарларга баа динамикасынын жылдык КБИге салымы
(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

2023-жылдын сентябрь айында кийим-кечеге жана бут кийимге (+13,6 пайыз), үй-тиричилик буюмдарына жана тиричилик техникасына (+16,6 пайыз), электр энергиясына, газ жана отундун башка түрлөрүнө (+16,2 пайыз) жана башка товарларга баанын жогорулашы азык-түлүктөн башка товарларга баалардын өсүшүнө көбүрөөк таасирин тийгизген. Каралып жаткан чейректе КММ наркы 2,0 пайызга төмөндөгөн.

4.1.5-график. Товарлар топтору боюнча КБИ динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

2023-жылдын III чейрегинде акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө баанын өсүшү II чейрекке салыштырмалуу 1,7 п.п. төмөндөө менен

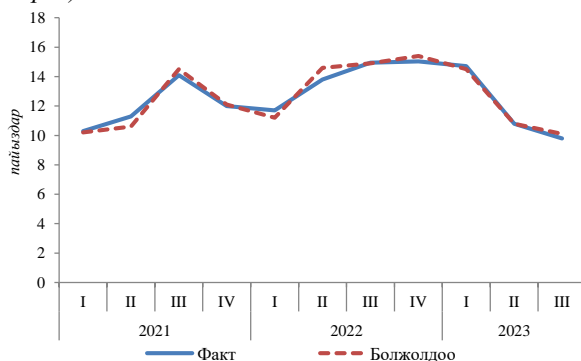
9,6 пайызды түзгөн. Бул, негизинен, «билим берүү», «байланыш», «ар башка товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр», «тойканалар жана мейманканалар» топторундагы кызмат көрсөтүүлөргө баанын жогорулашы менен шартталган.

2023-жылдын III чейрегинде 2022-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда, Кыргыз

Республикасынын Улуттук статистика комитетинин методикасы боюнча эсептелген базалык инфляция 9,3 пайызды түзгөн. 2023-жылдын сентябрь айында рыноктук инфляциянын көрсөткүчү бир аз төмөндөп, жылдык мааниде 13,3 пайызды түзгөн, бул керектөө суроо-талабынын жогору деңгээлинин, монетардык факторлордун жана АКШ долларынын курсунун бара-бара жогорулашынын таасирин билдирет.

4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу

4.2.1-график. Керектөө баа индексинин айкын жана болжолдуу мааниси
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2023-жылдын III чейрегинде инфляциянын иш жүзүндөгү деңгээли дээрлик Улуттук банк тарабынан болжолдоногон деңгээлде калыптанып, ажырымы 0,3 п.п. түзгөн.

Айкын маанинин күтүлгөн деңгээлден четтөөсү азык-түлүк бааларынын тез арымда басандашы менен түшүндүрүлөт.

Инфляциялык күтүүлөр

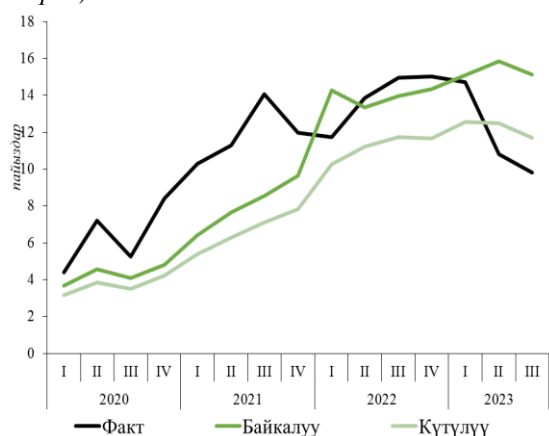
Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин сурамжылоосунун маалыматы боюнча, калктын инфляциялык күтүүлөрү 2023-жылдын III чейрегинде өткөн чейрекке салыштырмалуу төмөндөп, бирок жогору

бойдон сакталып калган. Күтүлүүчү жана айкын инфляциянын ортосунда келип чыккан оң ажырым респонденттердин келечекте инфляциялык процесстердин басандашын күтүүсү жөнүндө билдирет (4.2.2-график). Ишканалардын баа боюнча күтүүлөрү төмөндөп жаткандыгына карабастан, алар дале болсо айкын инфляцияга караганда жогору бойдон калууда (4.2.6-график).

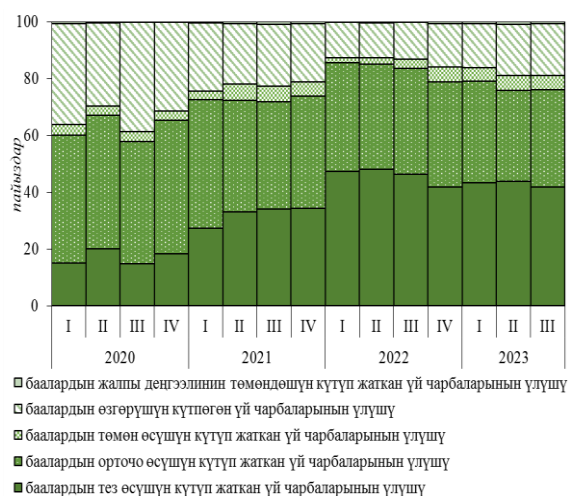
2023-жылдын III чейрегинде калктын инфляциялык күтүүлөрү айкын инфляцияга салыштырмалуу жогору түптөлгөн. Баалардын тез арымда өсүшүн күткөн респонденттердин үлүшү дагы эле жогору. 2023-жылдын I чейрегиндеги инфляциянын айкын деңгээли, электр энергиясы, суу, жылууулук боюнча тарифтердин жогорулашы жана коомдук транспорттун тарифинин көтөрүлүшү тууралуу жаңылыктарды кызуу талкуулоо инфляциялык күтүүлөрдүн салыштырмалуу жогору деңгээлин түшүндүрөт.

4.2.2-график. Инфляциянын айкын мааниси, үй чарбаларынын байкоого алынуучу жана күтүлүп жаткан инфляциясы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

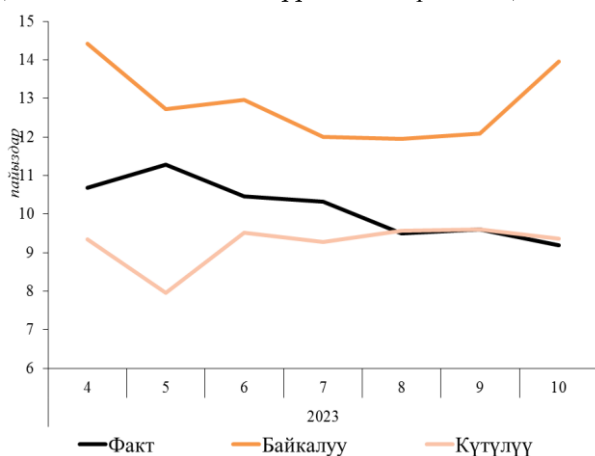
4.2.3-график. Үй чарбаларынын жообунун бөлүштүрүлүшү (үлүшү)

Дүйнөлүк банктын Кыргыз Республикасынын 1 500 үй чарбасын инфляциялык күтүүлөрү тууралуу сурамжылоосу боюнча алынган маалыматтарды талдоодо (4.2.4-график жана 4.2.5-график), динамикасы Улуттук статистика комитетинин сурамжылоосунун жыйынтыгына окшоштугу аныкталган. Натыйжада, 2023-жылдын октябрь айында баалардын өсүшүн күтүүлөрдүн төмөндөшү белгиленген, бирок байкоого алынган инфляция бул мезгилде жогорулашы катталган. Мындай динамиканы салыштырмалуу жогору деңгээлде сакталып турган учурдагы айкын инфляция жана жүргүзүлүп жаткан тариф саясаты менен түшүндүрүүгө болот.

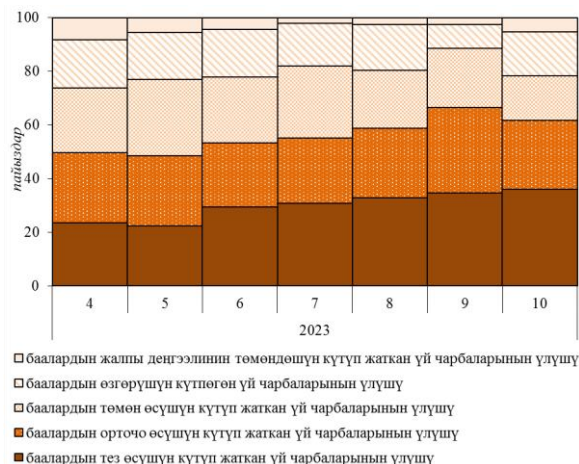
4.2.4-график. Инфляциянын айкын мааниси, үй чарбаларынын байкоого алынуучу жана күтүлүп жаткан инфляциясы (Дүйнөлүк банк)

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

4.2.5-график. Үй чарбаларынын жообунун бөлүштүрүлүшү (Дүйнөлүк банк)

(үлүшү)

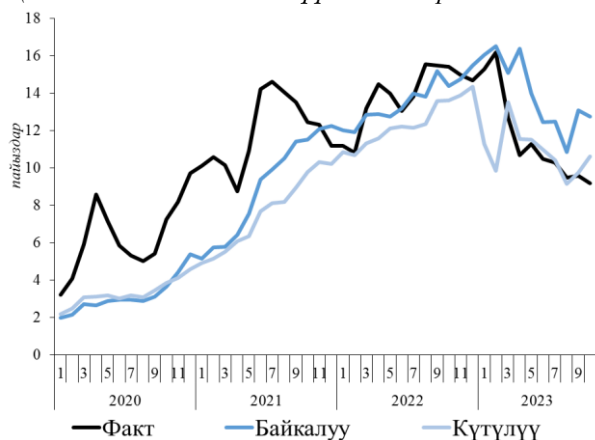

Инфляциялык күтүүлөр 2023-жылдын апрель айынан төмөндөөсүн уланткан, ал эми 2023-жылдын сентябрь айында жылдык мааниде 9,8 пайызды түзгөн, бул инфляциянын орто мөөнөттүү көрсөткүчү 5-7 пайыздан жогору. Инфляциялык күтүүлөрдүн жогорулашын инфляциялык жагдай мамлекеттик органдардын жаңы тарифтерди кабыл алышынын интенсивдүүлүгүнө жараша түзүлө тургандыгына, ошондой эле валюта рыногунда орун алган белгисиз жагдайга байланыштырууга болот.

Респонденттердин ишканалардын инфляциялык күтүүлөрү боюнча жообуна ылайык (4.2.6-график), 2023-жылдын III чейрегинде ишканалар баалардын өсүш арымы басаңдашын болжолдогон, бирок 2023-жылдын сентябрь айылында өзгөрүү байкалып, инфляциялык күтүүлөр кайрадан мурдагы траекториясын көрсөткөн. Мындай өзгөрүү Кыргыз Республикасы менен соода боюнча өнөктөш өлкөлөр ортосунда тышкы соода операцияларынын өзгөчөлүгү менен түшүндүрүлөт.

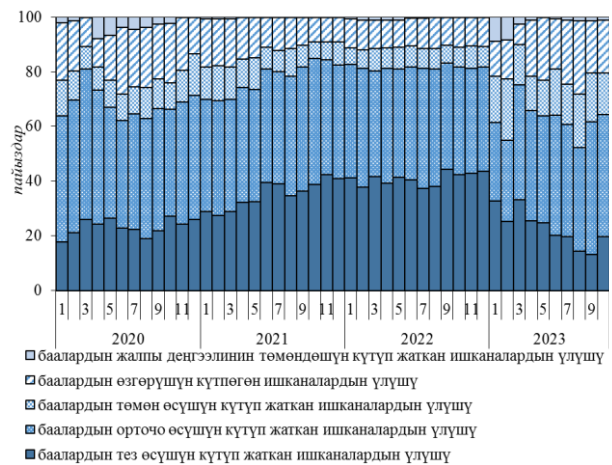
4.2.6-график. Инфляциянын айкын мааниси, ишканалардын байкоого алынуучу жана күтүлүп жаткан инфляциясы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

4.2.7-график. Ишканалардын жообунун бөлүштүрүлүшү

(үлүшү)

Узак убакыт бою жогору инфляциялык күтүүлөрдүн сакталып турушу экономика агенттеринин иш-аракетин кескин өзгөртүшү мүмкүн.

5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор

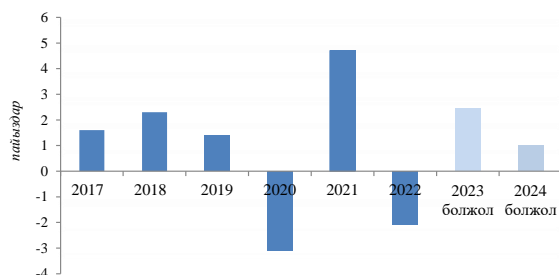
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө болжолдоолор

5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Реалдуу ИДӨнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: ЭВФ, «Блумберг» МА, Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, Россия Банкы

Россия Банкынын ИДӨ боюнча болжолдоолору жогорулоо жагына кайра каралган.

2023-жылдын I жарым жылдыгынын, III чейректин алдын ала маалыматтарынын жыйынтыгы боюнча жана жүргүзүлгөн акча-кредит саясатын эске алуу менен экономикалык өсүш 2023-жылы 2,2-2,7 пайызды жана 2024-жылы 0,5-1,5 пайызды түзөт. Өтүп жаткан жылы экономикалык жигердүүлүктүн өсүшү ички суроо-талаптын көбөйүшү менен камсыздалган.

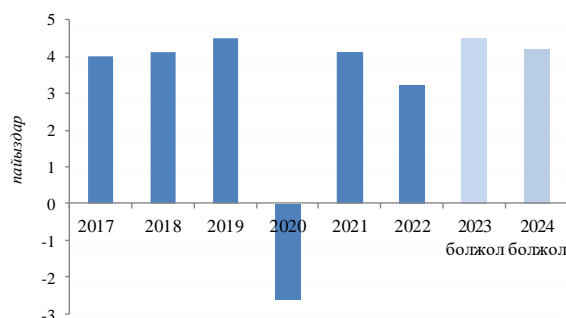
ЭВФ да ИДӨ боюнча болжолдоолорду 2023-жылы 1,5 пайыздан 2,2 пайызга чейин жогорулаткан, ал эми 2024-жылга болжолдоолор 1,3 пайыздан 1,1 пайызга чейин төмөндөгөн. ЭВФ өлкөдө экономикалык өсүштүн тездешин «эмгек рыногундагы татаал шарттарда салык-бюджет жагынан олуттуу өбөлгө түзүү, көлөмдүү инвестицияларды жана туруктуу керектөө»¹ шарттагандыгын белгилеген.

Инфляцияга түрткү берүүчү тобокелдиктер мурдагыдай эле жогору мааниде сакталып калган. Калктын жогору инфляциялык күтүүлөрү кредиттөө көлөмүнүн өсүш арымын тездетиши мүмкүн, натыйжада, ички суроо-талаптын өсүшү сунуштун көбөйүү мүмкүнчүлүгүн жогорулатып, экономикада туруктуу инфляциялык басымды күчөтөт. Буга байланыштуу, Россия Банкынын инфляция боюнча болжолдоолору жылдык мааниде 7,0-7,2 пайызга чейин жогорулатылган.

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» МА, эл аралык финансылык институттары

Казакстандын экономикалык өсүшү боюнча болжолдоолор 2023-жылы өнөр жай секторунда орточо өсүшкө жана айыл чарба секторундагы төмөндөөгө байланыштуу төмөндөө жагына кайра каралган.

Өтүп жаткан жылдын III чейрегинде теңге алсыздануу тенденциясын уланткан, бул орус рублинин түшүүсү жана буга байланыштуу импорттун (2023-жылдын январь-август айларында номиналдык

мааниде 29,0 пайызга) көбөйүшү менен шартталган. Ошентип, *Bloomberg* болжолдоолоруна ылайык, 2023-жылы ИДӨнүн өсүшү 4,5 пайызды, 2024-жылы – 4,3 пайызды жана 2025-жылы — 4,0 пайызды түзгөн. Болжолдуу маанилер ЭВФ

¹ Дүйнөлүк экономиканын өнүгүү келечеги, Дүйнөлүк экономикадагы ажырымдарга ыңгайлашуусу (ЭВФ, 2023-жылдын октябрь айы)

тарабынан да төмөндөтүлгөн: 2023-жылы өсүш 4,6 пайызга чейин басаңдап 4,2 пайызды түзөт (мурдагы болжолдоого ылайык – тиешелүүлүгүнө жараша, 4,8 жана 4,9 пайыз).

Жылдык орточо инфляция боюнча күтүүлөр өтүп жаткан жылы керектөө суроо-талабынын тез арымда өсүшүнө жана импорттун өсүш арымынын экспортко салыштырмалуу тездешинен улам, 2024-жылга күндөлүк эсепте мурдагыдан да көбүрөөк тартыштык орун алышын болжолдоого байланыштуу жогорулатылган. *Bloomberg* консенсус-болжолдоосу боюнча 2023-жылы жылдык орточо инфляция 14,7 пайызга чейин, кийинчерээк 2024 жана 2025-жылдары, тиешелүүлүгүнө жараша, 8,4 жана 6,2 пайызга чейин басаңдашы күтүлөт.

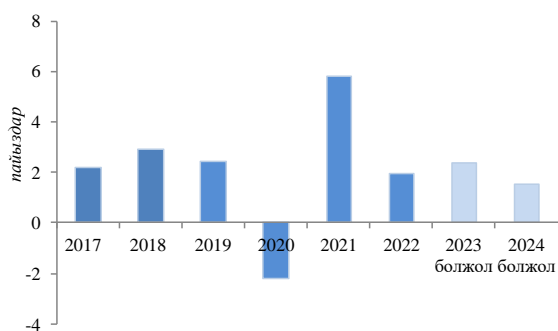
Казакстандын 2024-2028-жылдар аралыгында социалдык-экономикалык өнүгүүсү боюнча болжолдоого ылайык, инфляция 2024-жылы 6,0-8,0 пайыз, 2025-жылы - 5,5-7,5 пайыз деңгээлинде, ал эми 2026-2028-жылдарда – 5,0 пайызга чейин төмөндөшү белгиленген.

АКШ

5.1.1.3-график. АКШнын реалдуу

ИДӨсүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: “Блумберг» МА, эл аралык финансылык институттары

шартталган.

АКШ ФРС 2023-жылы - 2,1 пайыз, 2024-жылы – 1,5 пайыз жана 2025-жылы – 1,8 пайыз деңгээлинде ИДӨнүн өсүшүн болжолдогон.

Ал эми ЭВФ АКШ ИДӨсү 2023-жылы - 0,3 п.п., 2,1 пайызга жана 2024-жылы - 0,5 п.п., 1,5 пайызга чейин жогорулашын болжолдогон.

Bloomberg аналитиктеринин болжолдоосу боюнча, АКШ ИДӨсүнүн өсүшү, орточо алганда, 2023-жылы 2,2 пайыз, ал эми 2024-жылы 1,0 пайыз чегинде күтүлөт.

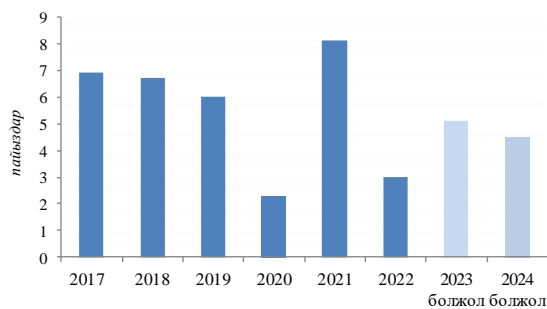
Жылдык жалпы инфляция акырындап басаңдайт, бирок базалык инфляция жогору бойдон сакталып калат (2023-жылдын сентябрь айында 4,1 пайыз), мындан улам АКШ ФРСтен пайыздык ченди андан ары жогорулатуу талап кылынышын болжолдоого болот. АКШ ФРС негизги чени отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча 20 жылдан ашык убакыт ичиндеги эң жогорку деңгээлде сакталып турат жана анын баа берүүсү боюнча 2024-2025-жылдарда буга чейин болжолдонгондон жогору деңгээлде күтүлөт.

АКШнын Федералдык резерв системасы 2023-жылга PCE inflation¹ боюнча медиандык болжолдоолорун 3,2 пайыздан 3,3 пайызга чейин бир аз жогорулаткан, ал эми 2024-жылга 2,5 пайыз деңгээлинде калтырган, 2025-жылга 2,1 пайыздан 2,2 пайызга чейин жогорулаткан.

¹ Жеке керектөөгө чыгаша бааларынын индекси (PCE inflation) АКШда инфляция көрсөткүчтөрүнүн бири болуп саналат, ал бүтүндөй экономика масштабында керектөөчүлөр тарабынан сатып алынуучу товарларга жана кызматтарга баанын өзгөрүшүнө көз салып турат. Керектөө бааларынын бардык инфляциялык көрсөткүчтөрүнүн ичинен PCE товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн эң кеңири топтомун камтыйт.

Кытай

5.1.1.4-график. Кытайдын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блумберг» МА»

деңгээлде сакталып, бирок азык-түлүк рыногунда дефляциянын тездешин эске алуу менен 2024-жылы 1,8 пайыз (буга чейин 2,0 пайыз) чегинде болжолдонгон.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы монетардык саясатты иштеп чыгууда орто мөөнөттүү келечекте экономикалык процесстерди өнүктүрүүнүн ар башка сценарийлеринин моделин түзүү натыйжасына таянат. Болжолдоолор өтүп жаткан мезгилдин кескин жагдайларын жана өбөлгөлөрүн максималдуу түрдө эске алуу менен, анын ичинде эксперттик баа берүүлөрдүн жана дүйнөлүк изилдөө агенттиктери менен институттарынын болжолдоосунун негизинде түзүлөт.

2023-жылдын III чейрегинде тышкы шарттардын жана ички конъюнктуранын өнүгүшүн божомолдоо Улуттук банк башкармасынын 2023-жылдын августундагы отурумунда бекитилген негизги сценарийге көбүрөөк дал келген.

Монетардык шарттардын өзгөртүүсүз калтырылышы жалпы инфляциянын төмөндөө динамикасына өбөлгө түзгөн. Ал эми салык-бюджет саясатынын чаралары керектөө кредиттеринин өсүү динамикасы менен бирге жалпы суроо-талапты жогорулаткан, бул Кыргыз Республикасындагы экономикалык жигердүүлүккө таасирин тийгизген. Ички өндүрүштүн байкоого алынган динамикасы «Кумтөр» кен казып алуу ишканасын эске албаганда, соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын өсүш арымынан озушун уланткан.

2023-жылдын III чейрегинде геосаясий тобокелдиктердин таасиринде, тышкы чөйрөдө дүйнөлүк мунай котировкаларынын өзгөрүлмөлүүлүгү байкалган, ошондой эле эл аралык банк секторунда белгисиздик жагдайы сакталып калган. Атап айтканда, Жакынкы Чыгыштагы конфликтке, Сауд Аравиясында мунай казып алуу көлөмү төмөндөшүнө жана Россияда мунай экспорту кыскарышына байланыштуу, Кытайда, Индияда жана Бразилияда суроо-талап күчөшүнөн улам, мунай бааларынын жогорулашы болжолдонгон.

Экономикасы өнүккөн өлкөлөрдүн мамлекеттик облигацияларынын кирешелүүлүгү 2008-жылдагы глобалдуу финансылык кризис аяктаган учурдан тартып максималдуу деңгээлине жакындап келе жатат. Кирешелүүлүктүн өсүшү жай арымда төмөндөп жаткан инфляцияга байланыштуу, узак мезгилдер бою жогору чендердин күтүлүшү менен шартталган.

Эл аралык азык-түлүк рынокторунда негизги айыл чарба өсүмдүктөрү боюнча алгылыктуу баа жагдайы белгиленген, бул өтүп жаткан жылы азык-түлүк бааларынын төмөндөө жагына корректировкаканышы жөнүндө күтүүлөрдүн сакталышын билдирет.

Ошентип, 2023-жылдын III чейрегинин жыйынтыгында ФАО азык-түлүк баа индекси II чейрекке салыштырмалуу 2,0 пайызга кыскарган, ал эми дан жана сүт азыктарына баалар, тиешелүүлүгүнө жараша, 4 жана 6 пайызга төмөндөгөн.

Тышкы жана ички чөйрөдө инфляциялык жагдайдын жогору деңгээлде сакталып турушу, ошондой эле экономика агенттеринин туруктуу жогорку инфляциялык күтүүлөрү республикада инфляциянын жогору деңгээлде түптөлүшүн шарттайт.

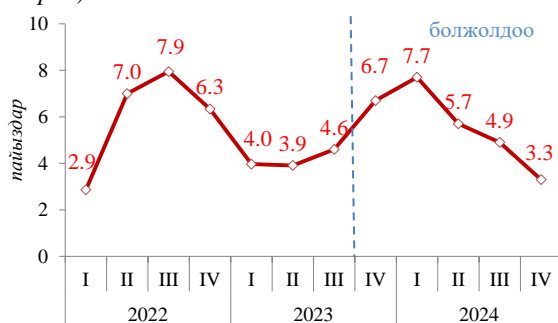
Орто мөөнөткө болжолдоонун базалык сценарийинде экономиканын өнүгүшүнүн төмөнкү тышкы шарттары эске алынган: учурдагы геосаясий жагдай, Россия жана Казакстандагы жигердүү экономикалык өсүш тенденциялары, дүйнөлүк товардык чийки зат рыногундагы баа динамикасы. Өнүгүүнүн ички факторлору калктын жана ишканалардын, мурдагыдай эле, баалардын жогорулашын күтүүсүн жана мамлекеттин өбөлгө түзүүчү бюджет-салык саясатын билдирет.

Соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын белгиленген өнүгүү тенденцияларын, ошондой эле орто мөөнөттүү келечекте дүйнөлүк чийки зат рынокторунда баалардын динамикасын эске алуу менен, Кыргыз Республикасын 2023-2024-жылдары өнүктүрүүнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрү боюнча төмөнкү болжолдоо иштелип чыккан.

Кыргызстан экономикасынын реалдуу сектору 2023-жылы өсүштү көрсөтөт.

5.2.1.1-график. Реалдуу ички дүң өнүмдү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

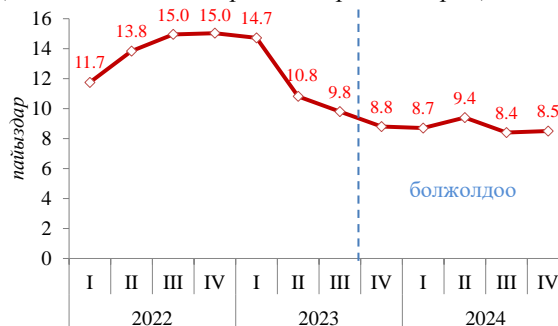
2023-жылдын жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн реалдуу өсүшү 5,0 пайызды, Кумтөрдү эске албаганда, болжол менен 6,5 пайызды түзгөн. “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларында өндүрүш көлөмү өткөн чейректе белгиленген болжолдоодон төмөн деңгээлде күтүлөт. Секторлор боюнча алып караганда, экономикалык өсүш күндөлүк болжолдоодо курулуш жана кызмат көрсөтүүлөр секторлору тарабынан камсыздалган.

албаганда, болжол менен 4,3 пайызды түзгөн.

2024-жылы реалдуу ИДӨнүн өсүш арымы 5,1 пайызды, Кумтөрдү эске

5.2.1.2-график. Инфляция боюнча болжолдоо

(өткөн жылдын чейрегине карата чейрек)

2023-жылдын акырына карата азык-түлүк компонентинин туруктуу динамикасына байланыштуу инфляциянын төмөндөшү күтүлөт. Бул, биринчи кезекте, Россия Федерациясында дан эгиндеринин түшүмдүүлүгү жогорулашы менен шартталган, жана жыйынтыгында, 2023-жылы эң көп түшүм жыйналышына алып келет.

алганда 2023-жылы 13,5 пайыз).

Азык-түлүктөн башка товарлар боюнча инфляция 2024-жылдын акырына карата бара-бара төмөндөө менен бир аз жогору мааниде болжолдонгон (орточо

Ошондой эле административдик баалардын салымы электр энергиясына (2023-жылдын май айы), ошондой эле жылуулук энергиясына жана ысык сууга (2023-жылдын июнь айында) тарифтердин жогорулашынын айкын салымына байланыштуу, туруктуу жогору деңгээлде сакталып калышы болжолдонгон.

2023-жылдын акырына карата инфляция боюнча болжолдоо мурдагы Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетко салыштырганда төмөндөө жагына кайра каралган. 2022-жыл ичинде баалардын тез өсүш арымынан улам түптөлгөн жогорку базага карабастан, инфляция (2023-жылдын декабры 2022-жылдын декабрына карата) 10 пайыздан төмөн деңгээлде болжолдонууда. Бул, бир жагынан, азык-түлүк инфляциясынын өсүш арымынын басаңдашы жана экинчи жагынан, инфляциялык күтүүлөрдүн жогору деңгээлде сакталып турушу жана туруктуу базалык инфляция менен шартталган.

Улуттук банк тарабынан жүргүзүлгөн акча-кредит саясатын эске алганда жана жагдай базалык сценарийдин болжолдоолоруна ылайык өзгөргөн учурда, жылдык инфляция 2025-жылдын башталышына карата 5-7 пайыз максаттуу көрсөткүчүнө жетиши күтүлөт.

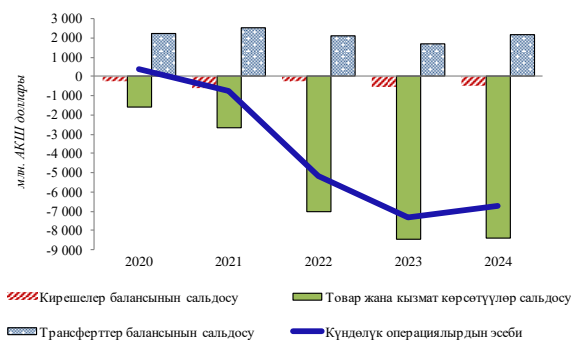
2023-2024-жылдарга карата төлөм теңдемин болжолдоо¹.

2023-жылга карата өлкөнүн төлөм теңдеминин көрсөткүчтөрүн болжолдоо айкын мезгилде алынган маалыматтарды жана Кыргызстандын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн такталган баштапкы өнүгүү шарттарын эске алуу менен корректировкаланган. Айкын мезгилде алынган маалыматтарда, мурдагыдай эле, тышкы сооданын өзгөртүлгөн шарттары көрсөтүлүүдө. Кыргыз Республикасынын, ошондой эле соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өсүшү боюнча баа берүүлөр жакшыруу жагына кайра каралган, бирок тышкы сектор жогорку деңгээлгеги белгисиздик менен мүнөздөлүүсүн улантууда.

2023-жылдын жыйынтыгы боюнча товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр эсебинин терс балансы күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгынын ИДӨгө карата 57,1 пайыз деңгээлинде түптөлүшүнүн аныктоочу фактору болушу күтүлүүдө.

5.2.1.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар

(млн АКШ доллары)

Тышкы соода боюнча күтүүлөр айкын мезгилде катталган маалыматтардын эсебинен корректировкаланган. Экспорт жана импорт көрсөткүчтөрүнө, мурдагыдай эле, азык-түлүккө жана энергия ресурстарына дүйнөлүк баалардын конъюктурасы, ошондой эле Кыргыз Республикасынын алтынды экспорттошу олуттуу таасирин тийгизет.

Баа берүүлөр боюнча, соода динамикасы сакталып турушунан улам, соода балансынын

тартыштыгынын жогору деңгээлин алдын ала аныктайт.

2023-жылдын жыйынтыгы боюнча болжолдуу күтүүлөргө ылайык, экспорт 2022-жылдагы деңгээлден 29,2 пайызга жогору түптөлөт. Экспорттун көбөйүшүнө аралык товарларды берүүлөрүнүн калыбына келиши, ошондой эле керектөө товарларын берүүлөр кыйла салым кошот.

Импорттук берүүлөр, күтүлгөндөй эле, жогору деңгээлде сакталат (импорт 2022-жылга салыштырмалуу 18,5 пайызга көбөйүшү болжолдонууда). Импорттун түзүмүндө керектөө багытындагы товарлар жана аралык товарлар көбүрөөк көлөмдү ээлейт. Энергия продукцияларын сунуштоо боюнча күтүүлөр физикалык көлөмүнүн төмөндөшү эсебинен өткөн жылдагыдан төмөн деңгээлде түптөлөт.

Айкын мезгилдин маалыматтары күндөлүк трансферттердин таза агылып кирүүсү боюнча болжолдоону кайра карап чыгууга негиз болгон. Жаңыланган

¹ Болжолдоо Улуттук банктын айкын мезгилде колдонулган кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен түзүлгөн.

болжолдоого ылайык, жеке трансферттердин таза агылып кириши 16,5 пайызга төмөндөшү күтүлөт. Ал эми расмий трансферттердин агылып кириши өткөн жылга салыштырмалуу олуттуу кыскарышы күтүлүүдө.

«Кызмат көрсөтүүлөр» статьясы болжолдонгон товар жүгүртүүгө жана «кыдыруулар» статьясы боюнча түшүүлөрдүн төмөндөшүнө байланыштуу, алынган транспорт кызмат көрсөтүүлөрүнүн олуттуу көлөмү сакталып турушу эсебинен терс сальдодо түптөлүшү күтүлөт.

Күндөлүк операциялар эсебинин күтүлүп жаткан тартыштыгы финансылык эсеп жана капитал менен операциялар эсеби тарабынан олуттуу көлөмдө каржылоону талап кылат. Финансылык капиталдын агылып кирүүсүнүн негизги булагы катары, болжолдонгондой эле, тике жана башка чет өлкө инвестициялары саналат. Жеке сектордун мурда алынган кредиттерди тейлөө көлөмү олуттуу деңгээлде сакталат.

2023-жылы экономиканын тышкы секторунун өнүгүшү боюнча кайра каралган болжолу, 2024-жылга карата төлөм тендемнин алкагында төмөнкү күтүүлөрдүн кезектеги векторун белгилеген. 2024-жылы күндөлүк операциялар эсебинин балансы соода балансынын тартыштыгы бир аз төмөндөшүнө, ошондой эле жеке трансферттердин агылып кирүүсүнүн оң динамикасына байланыштуу факторлордун таасиринде ИДӨгө карата 49,1 пайыз деңгээлинде калыптанат.

Болжолдоолор боюнча экспорттун 10,0 пайызга өсүшү соода балансынын тартыштыгынын кыскарышына (2023-жылга салыштырганда 1,3 пайызга) бир аз таасирин тийгизет. Ошондой эле күндөлүк трансферттердин түшүү көлөмү, негизинен, акча которуулардын түшүүсүнүн 27,6 пайызга өсүшү эсебинен кыйла көбөйүшү (27,6 пайызга) болжолдонууда.

Ошол эле учурда, 2024-жылы капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби аркылуу чет өлкө капиталынын жетишсиз деңгээлде агылып кирүү тобокелдиги сакталат, бул Улуттук банктын эл аралык камдарынын эсебинен кошумча каржылоону талап кылышы мүмкүн. Капиталдын түшүүсүнүн басымдуу бөлүгү жеке секторго тике чет өлкө инвестициялары жана башка инвестициялар эсебинен камсыздалышы күтүлүүдө. Мамлекеттик сектордун тышкы карыздык капиталы боюнча милдеттенмелери көбөйүшү, ал эми буга чейин алынган ссудаларды жана зайымдарды тейлөө көлөмүнүн өсүү тенденциясы олуттуу деңгээлде сакталышы болжолдонууда.

Кыргыз Республикасынын 2023-2024-жылдарга төлөм тендеми боюнча иштелип чыккан болжолдоодо төмөнкү тобокелдиктер сакталат:

- геосаясий белгисиздиктин жогорку даражасы;
- мунай заттарына, алтынга жана азык-түлүккө баалардын өзгөрүлмөлүүлүгү;
- Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүнүн алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү;
- мамлекеттик жана жеке сектордун карыз оорчулугунун өсүшү.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

	Өлчө бирлиги	2020				2021				2022				2023		
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.
1. Суроо-таалам жана сунуш¹																
<i>(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу өсүш арымы)</i>																
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	128 187,0	133 001,6	181 575,6	196 924,4	137 662,6	172 402,9	224 058,7	248 730,1	160 365,4	215 084,8	280 052,3	315 532,4	198 927,2	254 442,3	354 913,3
ИДӨ	%	1,9	-10,7	-6,8	-10,3	-4,8	6,3	3,8	13,3	2,9	7,0	7,9	6,3	4,0	3,9	4,6
Күмгөрдү эске албаганда, ИДӨ	%	1,1	-12,8	-7,2	-8,9	-0,6	11,1	4,6	7,9	2,2	3,7	6,0	7,3	3,3	6,6	6,9
Ички керектөө	%	-9,8	-5,4	-12,3	-8,3	-1,2	12,3	11,7	32,8	1,6	-5,5	7,3	4,8	-0,3	10,1	
Инвестициялар	%	23,9	-72,8	-6,2	-30,0	20,6	108,9	6,7	115,2	211,9	129,0	17,8	35,8	-21,9	7,8	
Таза экспорт	%	26,0	-65,9	-26,2	15,3	30,9	159,4	46,6	91,7	149,2	566,2	167,4	5,4	13,4	36,7	
<i>ИДӨнүн өндүрүүсү:</i>																
Айыл чарба	%	0,6	0,6	1,0	0,8	1,2	-5,2	-6,7	-2,0	1,5	6,5	8,3	8,0	1,9	2,8	-1,1
Өзөр жай	%	4,9	-2,1	-7,7	-18,0	-15,6	-5,8	0,6	43,9	8,4	23,1	20,4	2,0	7,5	-4,7	0,3
Курулуш	%	-1,1	-11,5	-4,4	-26,4	-20,3	-13,2	-4,0	2,7	-1,4	5,2	2,3	14,6	2,4	16,5	15,9
Кызмат көрсөтүү	%	1,6	-14,7	-10,0	-7,0	-2,7	13,1	8,8	8,0	1,5	2,3	5,1	5,9	3,2	5,8	5,6
анын ичинде соода жүргүзүү	%	3,7	-31,0	-15,0	-14,2	-7,5	38,8	15,4	16,6	0,3	3,3	9,8	10,8	7,9	15,6	13,2
2. Баалар²																
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	104,4	107,2	105,3	108,4	110,3	111,3	114,1	112,0	111,7	113,8	115,0	115,0	114,7	110,8	109,8
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык мааниде	%	105,9	105,8	105,4	109,7	110,2	114,2	113,5	111,2	113,2	113,1	115,5	114,7	112,7	110,5	109,6
Базалык КБИ	%	103,5	105,8	105,3	108,1	110,1	110,6	113,0	111,3	111,8	114,4	117,4	118,0	115,6	111,8	109,3
<i>КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрүнүн негизги топтору боюнча:</i>																
Азык-түлүк товарлары	%	108,1	113,4	109,7	115,4	117,9	117,3	121,5	115,3	113,5	116,6	117,9	116,7	115,9	108,0	106,1
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	100,9	102,1	101,6	102,0	103,7	106,4	108,6	110,4	110,3	111,2	110,9	111,8	121,9	120,5	117,9
Алкогөлүк ичимдиктер, тамеки	%	104,2	105,3	105,7	106,3	106,0	108,3	110,4	111,3	113,6	114,9	117,8	122,5	112,9	112,7	114,4
Тейлөө	%	101,0	101,0	100,0	102,3	103,3	104,1	105,0	105,4	107,9	109,0	111,1	111,0	109,9	111,2	109,6
<i>КБИ, мүнөздөмөсү боюнча классификациялоо:</i>																
Активдик товарлар	%	103,1	103,3	102,8	103,4	102,1	102,3	115,5	117,7	118,8	117,5	117,9	120,3	117,9	116,0	114,9
Жөнө салынуучу баа	%	102,7	102,7	102,8	102,8	102,7	102,7	101,8	106,0	110,9	111,9	112,2	107,0	103,1	108,1	112,1
Инфляциянын рыноктук деңгээли	%	100,8	101,9	101,3	102,6	101,0	102,2	106,8	107,1	107,4	109,1	110,4	112,6	114,5	114,1	113,4
3. Тышкы сектор³																
<i>(ИДӨ карата пайыздарда)</i>																
Соода балансы	ИДӨ карата %	-27,1	-21,6	-17,5	-17,5	-18,3	-18,0	-21,7	-26,2	-34,8	-47,0	-58,6	-59,5	-60,3	-62,3	-58,5
Күндөлүк операциялар эсеби	ИДӨ карата %	-8,9	-3,9	0,4	4,5	3,5	4,5	-1,0	-8,0	-18,5	-32,9	-44,7	-44,5	-45,8	-50,4	-50,1
Товарлар жана кызмат көрс. экспорту	ИДӨ карата %	34,1	33,2	32,0	29,7	28,9	36,4	36,8	35,7	35,1	29,0	27,6	31,2	33,2	35,4	36,1
Товарлар жана кызмат көрс. импорту	ИДӨ карата %	60,5	54,5	50,8	49,4	50,0	57,0	60,8	47,2	72,3	78,0	87,9	91,7	94,0	99,7	97,4
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына карата)																
	сом	80,8100	75,9887	79,6000	82,6498	84,7792	84,6640	84,7907	84,7586	83,3090	79,5000	80,1829	85,6800	87,4200	87,2267	88,0926
5. Монетардык сектор																
Улуттук банктын эсептик чени, мезгилдин акырына карата	%	5,00	5,00	5,00	5,00	5,50	6,50	7,50	8,00	14,00	14,00	14,00	13,00	13,00	13,00	13,00
"Овернай" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	2,75	2,75	2,75	2,75	3,25	4,25	5,25	5,50	12,00	12,00	12,00	10,00	10,00	11,00	11,00
"Овернай" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	5,75	5,75	5,75	5,75	6,00	7,00	8,00	8,50	16,00	16,00	16,00	15,00	15,00	15,00	15,00
Банктар аралык кредит рыногундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде	%	3,55	3,85	3,79	3,79	4,15	5,30	6,50	6,76	10,12	14,51	12,97	12,00	10,52	11,29	11,60
<i>анын ичинде:</i>																
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	3,55	3,85	3,97	3,84	4,15	5,32	6,52	6,76	10,12	14,51	12,97	12,00	10,52	11,29	11,60
улуттук валютада кредиттер боюнча	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	-	-	2,50	2,50	-	-	7,00	-	-	-	-	-	-	-	-
7 күндүк нота боюнча орточо салмакташын алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	3,97	3,95	3,95	4,01	4,50	5,26	6,08	6,57	7,68	13,18	12,91	12,10	10,46	11,15	11,83
14 күндүк нота боюнча орточо салмакташын алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,15	4,32	4,20	4,50	5,03	5,64	6,50	6,93	7,95	13,55	13,28	12,62	11,39	11,62	11,97
28 күндүк нота боюнча орточо салмакташын алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,31	4,52	4,37	4,62	5,15	6,12	6,87	7,26	8,07	13,75	13,60	13,12	12,29	12,15	12,07
91 күндүк нота боюнча орточо салмакташын алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,48	4,65	4,70	4,70	5,45	5,43	7,45	-	8,79	-	15,19	14,60	13,58	13,70	13,93
182 күндүк нота боюнча орточо салмакташын алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14,82	14,81
Акча базасы	%	13,6	24,1	28,3	24,8	24,2	10,7	6,6	6,5	8,8	19,8	31,7	44,9	38,8	22,5	10,8
Банктардан тышкары акчалар (M0)	%	14,9	26,9	31,7	29,3	23,7	9,2	5,8	0,5	5,7	20,5	27,5	41,3	32,5	16,0	4,0
Акча топтому (M1)	%	14,0	24,4	28,4	24,7	22,9	12,4	12,3	15,7	7,4	23,1	27,3	36,1	41,2	22,7	16,4
"Тар" мааниде колдонулуучу акча массасы (M2)	%	15,9	23,1	24,9	20,5	18,9	12,0	11,7	15,6	8,6	20,8	25,3	32,5	36,5	21,6	16,2
Акча массасы (M2X)	%	16,7	21,7	21,0	23,9	18,6	16,9	16,2	19,1	9,5	18,6	27,5	30,6	40,0	29,4	18,7

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктын эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ Коэффициенттер акыркы 4 чейректи камтыган жылдык маалыматтардын негизинде эсептелет. III ч. үчүн алдын ала алынган маалыматтар.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук, тышкы факторлор жана административдик белгиленген тарифтер менен шартталган товарларга баанын өсүшү алынып салынат.

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКВ эмитенти болуп саналат. МКВ Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын жайгаштырылат. Аукциондорго тике катышуучулар катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВ ээсинен боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВ рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВнын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга өз жумуш ордуларынан МКВны сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайыздык кирешеси (купон) менен, ошондой эле жүгүртүү мөөнөтү бир жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКО эмитенти болуп саналат. Улуттук банк МКОнун чыгарылыштарын тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкары нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

M2X акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери, мында Өкмөтүн жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансылык корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасында камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Долларлашуу – өзүнүн улуттук валютасына ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн

негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Керектөө баа индекси (КБИ)– керектөөчү тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Core CPI индекси – бул азык-түлүк товарларына, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө карата наркты эске алуусуз баалар.

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо шарттарындагы операция – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдеминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Эсептик чен – бул, акча кредит саясатынын инструменти, ал борбордук банк тарабынан белгиленген пайыздык ченди билдирет жана экономикада акча ресурстарынын наркын аныктоодо базалык багыт берүүчү катары кызмат кылат.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ИДӨ	ички дүң өнүмү
ЖАК	жабык акционердик коому
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
КБИ	керектөө баа индекси
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
КР	Кыргыз Республикасы
КНС	кошумча нарк салыгы
Улуттук банк	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
КР УСК	Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети
ОПЕК +	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РФ	Россия Федерациясы
ФАО	БУУнун Азык-түлүк жана айыл чарба уюму (Food and Agriculture Organization)
Финансы министрлиги	Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги
ФОб	Экспорттоочу өлкөнүн чек арасындагы баа (Free on Board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
РФББ	Россия Федерациясынын борбордук банкы
Борбордук казыналык	Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигине караштуу Борбордук казыналык
СРІ	керектөө баа индекси (Consumer price index)
РСЕ	жеке керектөөгө чыгашалардын баа индекси (Personal Consumption Expenditures Price Index)
ЭВФ	Эл аралык валюта фонду